

ΤΟ ΟΔΙΚΟ ΜΑΣ ΔΙΚΤΥΟ

Από τα 304 χιλιόμετρα των πέντε κυριωτέρων αρτηριών του οδικού δικτύου στο Ζαγόρι, έχουν ασφαλτοστρωθεί μόνο τα 76. Από τα υπόλοιπα 230 έχουν σκυροστρωθεί μόνο τα 58 (Στοιχεία Υπ. Γεωργίας 1984), αποτέλεσμα η οδική κυκλοφορία να παραμένει προβληματική στις χειμερινές ζώνες. Είναι τόσο υποανάπτυκτη η κατάσταση του οδικού μας δικτύου ώστε η αρμόδια υπηρεσία της Νομαρχίας κρίνει ότι δεν είναι δυνατή η κυκλοφορία κατά το διάστημα όλου του χρόνου, των συγχρόνων λεωφορείων του ΚΤΕΛ στις περισσότερες γραμμές και επιτρέπει την κυκλοφορία μικρών παλαιών λεωφορείων, που χαρακτηρίζονται σαν «αγώνων γραμμών» ώστε οι κάτοικοι να ταλαιπωρούνται τους δε καλοκαιρινούς μήνες να στηρίζονται υπεράριθμα.

Περιοχές όπως η Βωβούσα το Βρυσχώρι, η Λαΐστα όπου υπάρχουν τα πανήψηλα χρυσοφόρα δάση μας, να μένουν αποκλεισμένα γιατί όχι μόνο δεν έχουν ασφαλτοστρωθεί οι δρόμοι τους αλλά ούτε τα απαιτούμενα τεχνικά έργα έγιναν. Και η σκυροστρωση δεν έχει ολοκληρωθεί.

Στην ίδια κατάσταση είναι και η περιοχή των χωριών στα «ΡΙΖΑ» του Μιτσικελίου που λόγω της μικρής απόστασης από τα Γιάννινα αποτελούν έξοχο χώρο για τουριστική εκμετάλλευση από τις ιδανικές κλιματολογικές συνθήκες.

Το οδικό δίκτυο στο Ζαγόρι δεν έχει ακόμη ενωθεί σε τέσσερα σημεία ούτε με απλή διάνοιξη. Ο δε δρόμος Μονοδένδρι — Βίκος εγκαταλήφθηκε στη μισή διαδρομή.

Αποτέλεσμα της αδιαφορίας των υπηρεσιών, του Νομαρχιακού Συμβουλίου είναι ότι:

Το Δ. Ζαγόρι δεν ενώνεται με το Κεντρικό (Τσερβαροσούδενα — Αρίστη).

Το κεντρικό με την επαρχία Κονίτσας και με το ανατολικό (διάνοιξη 45 οδού).

Το Ανατολικό Ζαγόρι με το Μέτσοβο (45 οδός) που θα αποτελούσε μεγάλο κυκλοφοριακό πόλο για την ανάπτυξη του τουρισμού.

Ο δρόμος προς Βίκο είναι αδιάβατος και τους καλοκαιρι-

ΖΑΓΟΡΙΑΚΑ

νούς μήνες. Από εκεί οι επισκέπτες έχουν τη δυνατότητα να θαυμάσουν το μεγαλείο του Βίκου.

Πόσο οφέλειμο θάταν εάν υπήρχε δυνατότητα δρομολόγησης λεωφορείου στη διαδρομή: 19ο χιλιόμετρο — Ασπραγγέλους — Άνω - Κάτω Πεδινά - Αρίστη — Κόνιτσα.

Τα χιλιόμετρα του δρόμου που πρέπει να ανοιγούν είναι πολύ λίγα. Η απόφαση είναι μεγάλη.

Οι Ζαγορίσιοι δεν πρέπει να είναι αισιόδοξοι για το μέλλον. Ακόμη δεν έχουν δοθεί στους μελετητές οι εντολές για τη σύνταξη των απαιτούμενων μελετών. Το Νομαρχιακό μας Συμβούλιο δεν απασχόλησε ποτέ το θέμα. Αλλά γιατί να τους απασχολήσει; Κανένας από τα μέλη του δεν ενδιαφέρεται για το Ζαγόρι. Ίσως και να μην το γνωρίζουν οι περισσότεροι.

ΠΟΙΟΣ ΦΤΑΙΕΙ

Δεν αρκεί η κατάσταση του οδικού δικτύου ορισμένων χωριών όπου ο χωματόδρομος μας εμποδίζει την κυκλοφορία στα μικρά αυτοκίνητα από τις βροχές, έχουμε και τους οδηγούς του ΚΤΕΛ που με την παραμικρή δικαιολογία διακόπτουν τη συνέχιση του δρομολογίου όταν προβλέπουν ότι δεν υπάρχει ο αριθμός των επιβατών που θα τους αφήσει κέρδος κατά την διαδρομή.

Σ' άλλη σελίδα δημοσιεύουμε διαμαρτυρία κατοίκων του χωριού Φραγκάδες που μας καταγγέλλουν ότι μέσα σε δύο μήνες ένας μόνον οδηγός πραγματοποίησε το δρομολόγιό του, αν και ο δρόμος Νεγάδων Φραγκάδων — Λεπτοκαρυάς είναι σκυροστρωμένος και δεν παρουσιάζει τα προβλήματα των χωματόδρομων.

Ισοδυναμεί με περιφρόνηση των κατοίκων ορεινών περιοχών η αδιαφορία για την επικοινωνία των κατοίκων τους με τα αστικά κέντρα. Πως θα κινηθούν, οι ασθενείς και γενικότερα οι έχοντες ανάγκη μετακίνησης; Για μας καμιά δικαιολογία δεν υπάρχει. Παρά μόνο η αδιαφορία.

Μπορεί την ευθύνη να την έχουν οι οδηγοί που διαπιστώνοντας ότι δεν υπάρχει σοβαρά αντίδραση από τους επιβάτες να μην ολοκληρώσουν το δρομολόγιο. Έχουν οικονομικό όφελος εκτός από τη συντόμευση του ωραρίου τους που το πληρώνονται ακέραιο. Θάχουν οικονομία καυσίμων, δεν θα υποχρεωθούν στην καθαριότητα του αμαξώματος και θα αποφύγουν τον κόπο της τοποθέτησης αλυσίδων. Αλήθεια έχουν χρησιμοποιήσει τις αλυσίδες τους τα λεωφορεία;

Όμως την μεγαλύτερη ευθύνη έχουν οι οργανώσεις μας και οι κάτοικοι των χωριών που δεν διεκδικούν τα δικαιώματά τους. Δεν υποβάλουν ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟ ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΟ αναφορά στην Διεύθυνση Συγκοινωνιών της Νομαρχίας και γιατί όχι και την αίτηση, αποζημίωση δικαστικά, για την απώλεια χρόνου και εξόδων.

Δεν αναφερόμαστε στη Δ/νση του ΚΤΕΛ γιατί αποτελείται από τους ιδιοκτήτες και τα συμφέροντα συμβαδίζουν με τη διακοπή του δρομολογίου. Για το λαό; Ποιος νοιάζεται;

ΜΕΣΟΓΙΑΚΑ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ούτε και το 1986 προβλέπεται ότι θα υποβληθεί για έγκριση το πρόγραμμα Μ.Ο.Π. για το Ζαγόρι που το 1984 το Υπουργείο Γεωργίας εξήγγειλε πανηγυρικά την εφαρμογή του και φοβούμεθα ότι στόχος του Υπουργείου είναι η εγκατάλειψή του.

Δεν πρέπει όμως να μας εκπλήσει η στάση των υπευθύνων του Υπουργείου. Την ίδια τύχη είχαν και τα προηγούμενα προγράμματα με μόνους κερδισμένους τους συντάκτες τους, που τσέπωσαν αρκετά εκατομμύρια.

Πρέπει όμως να μας απασχολήσει εμάς τους Ζαγορίσιους, γιατί πρόκειται για την εφαρμογή ενός προτύπου αναπτυξιακού προγράμματος προβληματικών περιοχών της χώρας μας. Οι τεχνοκράτες του κέντρου προτείνουν το Ζαγό-

ρι και γιατί τελικά η εφαρμογή του μεταφέρεται σ' άλλες περιοχές;

Είναι οι κάτοικοι των άλλων περιοχών πιο δυναμικοί από τους Ζαγορίσιους η μήπως το Νομαρχιακό Συμβούλιο δεν έχει την ικανότητα να αξιολογήσει τις δυνατότητες του Νομού και περιορίζεται στη χρηματοδότηση περιοχών πτωχών σε πλουτοπαραγωγικές πηγές αλλά πλούσιες σε ψήφους αδιαφορούντες για την μακροπρόθεσμη ανάπτυξη του Νομού. Διαικνίζοντας έτσι το υποανάπτυκτο της περιοχής μας και την κακομοιρία των κατοίκων της.

Πότε θα υπάρξει κάποια αλλαγή σ' αυτή τη νοοτροπία που μας βαραίνει χρόνια και χρόνια;

Πιστεύουμε ότι πάνω στα παραπάνω ερωτήματα πρέπει οι συμπατριώτες να πάρουν μέρος όχι μόνο με τις απόψεις τους, αλλά και με την πίεση στους αρμόδιους. Μόνον τότε ίσως δοθεί κάποια λύση για την οικονομική ανάπτυξη της περιοχής μας.

Ο ΔΡΥΜΟΣ ΒΙΚΟΥ

Μετά 14 χρόνια από τον χαρακτηρισμό της περιοχής Βίκου σε Δρυμό εγκρίθηκε, με αριθμ. 531 στη Φ.Ε.Κ. της 16-9 - 85, και δημοσιεύτηκε προηγμένων κανονισμός λειτουργίας του Εθ. Δρ. ΒΙΚΟΥ ο οποίος αναφέρεται στις υποχρεώσεις των επισκεπτών και των κατοίκων των γύρω χωριών ώστε να μην αλλοιώνεται το φυσικό τοπίο και το περιβάλλον ενός από τους σπουδαιότερους Δρυμούς της χώρας μας που περιβάλλει μοναδικά γεωλογικά φαινόμενα σ' όλη την Ευρώπη.

Ας μην γελιόμαστε όμως εάν δεν προσληφθεί ειδικό προσωπικό και δεν πραγματοποιηθούν έργα υποδομής η δημοσίευση των κανονισμών ελάχιστα θα συμβάλει στη διασώση της πλούσιας χλωρίδας και πανίδας που υπάρχει στην περιοχή και που ο εκπολιτιστικός σύλλογος Ασπραγγέλων είχε παλιότερα εκθέσει (συλλογές Κ. Λαζαρίδη, Κλ. Στάρρα).

Οι πληροφορίες όμως που έχουμε μας απογοητεύουν. Το Νομαρχιακό μας Συμβούλιο δεν έχει συμπεριλάβει στο Νο-

μαρχειακό πρόγραμμα Δ. Ε. 1986 την αξιοποίηση του Δρυμού. Ίσως και πάλι το Δασαρχείο να διαθέσει μικροποσά που σε τίποτε δεν οφελούν.

Οφείλει το Νομ. Συμβούλιο και έχει εθνική υποχρέωση να προστατεύσει το Δρυμό. Ευχόμεστε τελικά να διαψεύσουν οι πληροφορίες μας. Όμως θα επανέλθουμε τόσο με τη δημοσίευση του κανονισμού, τις αντίστοιχες ποινές και τη διάθεση της χρηματοδότησης με λεπτομέρεια όπως το ζητήσαμε.

Η ΛΑΪΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Η Ζαγορίσια Λαϊκή παράδοση χάνεται. Η διαπίστωση έγινε και από τους παλιούς οργανοπαίχτες. Βρίσκονται όμως σε μεγάλη ηλικία όσοι έχουν κληρονομήσει την παράδοση και αν δεν έχουν συνταξιοδοτηθεί σύντομα θα φύγουν κι αυτοί.

Οι νέοι δεν ακολουθούν το επάγγελμα. Κύρια αιτία ή όχι κατά το παρελθόν τόσο καλή γνώμη για την κοινωνική υπόσταση του οργανοπαίκτη. Σήμερα οι όροι έχουν τελείως αντιστραφεί. Ένας νέος καλλιτέχνης έχει πλέον οικονομική άνεση ζήλευτη. Έχει το δικό του ιδιόκτητο, σπουδάζει τα παιδιά του —που κάποτε ήταν απραγματοποίητα όνειρα— και η κοινωνική του θέση έχει ανεβεί κατά πολύ.

Μα η παράδοση χάνεται. Το διαπιστώνουμε στα πανηγύρια και τις συγκεντρώσεις. Τα συγκροτήματα σιγά —σιγά έχουν μπει σε απόληξη. Έχουν μπει σε απόληξη οι οργανοπαίχτες. Ο μόνος τρόπος είναι οι δημιουργίες σχολής στην οποία οι νέοι, επιδοτούμενοι, θα μάθουν παραδοσιακά όργανα και τους παραδοσιακούς σκοπούς.

Η ανάγκη να σωθεί και διατηρηθεί στη ζωή η μουσική μας παράδοση είναι επιβεβλημένη. Ο μόνος τρόπος είναι η δημιουργία σχολής στην οποία οι νέοι, επιδοτούμενοι, θα μάθουν παραδοσιακά όργανα και τους παραδοσιακούς σκοπούς.

Η ιστορική και λαογραφική Εταιρεία Ζαγορίου υπέβαλε στο Υπουργείο Πολιτισμού, Διεύθυνση Λαϊκού Πολιτισμού προτάσεις για τη δημιουργία σχολής υποδεικνύοντας λύσεις. Πρέπει και οι άλλες Ζαγορίσιες οργανώσεις να υποβάλλουν τις δικές τους προτάσεις, ακόμη και οι Ζαγορίσιοι που έχουν τη δυνατότητα να επηρεάζουν τη Διοίκηση.

Ίσως τότε πραγματοποιηθεί το δίκαιο αίτημά μας. Το θέμα όμως επείγει. Κάθε χρόνος που περνάει σβύνει και κάτι.

Ο ορεινός όγκος της Τύμφης

Η Τύμφη έχει τις καλύτερες χιονοδρομικές πίστες της χώρας μας. Δεν υπάρχει καμιά αντίρρηση και όμως έχει εγκαταληφθεί από το κράτος και δεν αξιοποιείται ο φυσικός αυτός θησαυρός που έχει τις δυνατότητες να εξελιχθεί σε Πανερωπαϊκό κέντρο χειμερινού τουρισμού.

Το γράψαμε πολλές φορές χωρίς να δοθεί καμιά προσοχή από τον Ε.Ο.Τ. Επειδή μας κατηγορούν ότι κινούμεθα από υπερβολικό τοπικισμό δημοσιεύουμε απόσπασμα άρθρων του διευθυντή της τοπικής ημερίδας εφημερίδας «Ηπειρωτικός Αγών» Γεωργίου Κυρούση, που ανήκει στο χώρο της συμπολίτευσης, ο οποίος συμβουλεύει τους κατοίκους της περιοχής να ξεσηκωθούν και να ζητήσουν από τον Ε.Ο.Τ. και ιδιαίτερα από τους Αθηναίους προστάτες να πάψουν να προκαλούν το λαό της Ηπείρου τονίζοντας ότι «Ημια ανάπτυξη δεν σημαίνει να αφήσουμε τον τόπο στην υποανάπτυξη».

ΑΚΟΜΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

ΓΕΜΙΖΕΙ Η ΕΛΛΑΔΑ ΧΙΟΝΟΔΡΟΜΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ —ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ ΥΠΟΛΟΓΟΣ Ο Ε.Ο.Τ.

Πάνω από 10 νέες χιονοδρομικές εγκαταστάσεις προγραμματίζονται να εγκατασταθούν στη χώρα μας, και να προστεθούν στις 25 περίπου που υπάρχουν. Δεν θα μείνουν λοιπόν περιοχή δεν θα μείνουν θορόν χωρίς χιονοδρομικό κέντρο. Ακόμα και στα λευκά «Όρη της Κρήτης» προγραμματίζεται. Από ότι μάς λίστα πληροφορηθήκαμε οι Κρητικοί συνέταξαν ολοκληρωμένη μελέτη για τη δημιουργία του χιονοδρομικού κέντρου, που υποβλήθηκε για χρηματοδότηση από τα ΜΟΠ. Τό ίδιο έγινε και στην Άρκαδία (Μαϊνάλο), και στις Σέρρες, και σε άλλες περιοχές. Ο μόνος νομός που δεν προγραμματίστηκε χιονοδρομικό κέντρο, είναι ο νομός Ίωνανίων που τυχαίνει

ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ ΕΠΙΒΑΤΩΝ

Κύριε Διευθυντά, Στή γραμμή Νεγάνων — Φραγκάδων — Λεπτοκαρυάς δρομολογείται λεωφορείο τρεις ημέρες την εβδομάδα. Δρομολογείται Ναι. Έχει όμως δύο μήνες να φθάσει στον προορισμό του από τις 15 Δεκεμβρίου μέχρι σήμερα μόνο στις 7 Ιανουαρίου εκτελέστηκε το δρομολόγιο.

Μερικές ημέρες ήταν ακοκαίρια και θα δικαιολογείτο ίσως προβληματισμός του οδηγού όχι όμως και με λιακάδα

νάει ο πιο ορεινός νομός της Ελλάδας, και από τους πιο υποανάπτυκτους. Αποτέλει ΠΡΟΚΛΗΣΗ για τους Ηπειρώτες, το γεγονός ότι γέμισαν τα βουνάκια και οι λόφοι με χιονοδρομικά κέντρα, ακόμα στο νοτιότερο άκρο της χώρας, και ο νομός μας με τις ψηλότερες κορφές της Ελλάδας (έχουμε 8 κορφές πάνω από 2.400 μ. ύψος) να είναι σε καραντίνα.

Τίθεται το ερώτημα: Τί κάνει ο ΕΟΤ και ιδιαίτερα η τοπική υπηρεσία; Άγνοει ότι τα χειμερινά αθλήματα έχουν πάρει τεράστια ανάπτυξη στον τόπο μας τα τελευταία χρόνια;

Αμφισβητεί τον προσδοκώμενο χαρακτήρα αυτής της μορφής τουρισμού ιδιαίτερα για τα ορεινά χωριά μας που μαστιζούνται από τη φτώχεια και την υποανάπτυξη;

Ξαναδιαβάσαμε χθές την έκθεση του ΕΟΤ (άποσπασμα είχαμε δημοσιεύσει) για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής μας και στην κυριολεξία της λέξης άπογοητευθήκαμε: Γίνεται ελάχιστη αναφορά για το χιονοδρομικό κέντρο και συγκεκριμένα μόνο για εκείνο της Τύμφης.

Πριν από ένα μισό χρόνο, είχαμε παραστεί σε ευρεία σύσκεψη με την παρουσία του κ. Νομάρχη με θέμα το χιονοδρομικό κέντρο της Τύμφης που είχε οργανώσει η εταιρεία ΗΠΕΙΡΟΣ. Άναμεσα στους παρευρισμένους ήταν κι ο Έλβετος μηχανολόγος που είχε ήδη μελετήσει το έργο από το 1962. Από τις εισηγήσεις που έγιναν, βγήκε σαφώς το συμπέρασμα ότι το έργο μπορεί να γίνει με ελάχιστες επεμβάσεις στο περιβάλλον. Πώς γίνεται και άλλαξε γνώμη ο ΕΟΤ; Ποιανού ή γνώμη θαρύνει;

γιατί ο ένα σημείο υπήρχε χιόνι ή πάγος. Οι αλυσίδες για αυτές τις περιπτώσεις υπάρχουν. Στην Ευρώπη που οι καιρικές συνθήκες είναι βαρύτερες, διακόπτεται η συγκοινωνία όλο το χειμώνα;

Άσκοπα διαμαρτύρονται οι κάτοικοι των χωριών και εργοτών ποιος είναι υπεύθυνος για αυτήν την αδιαφορία προς τους κατοίκους των ορεινών περιοχών.

Παρακαλούμε υψώσατε φωνή διαμαρτυρίας από τις στήλες του περιοδικού μας για να περιοριστεί έστω το κακό. ΚΥΡΙΑΖΗΣ ΖΗΚΟΜΑΡΙΔΗΣ

ΝΕΑ ΑΠΟ ΤΗ ΒΙΤΣΑ

Έγινε στη Βίτσα από τις 24 - 10 - 1985 ως τις 20 - 11 - 1985 σεμινάριο με θέμα αγροτικού τουρισμού.

Το σεμινάριο σημείωσε μεγάλη επιτυχία και το παρακολούθησαν 20 κάτοικοι από τη Βίτσα και το Μονοδένδρι.

Υπεύθυνη του σεμιναρίου ήταν η Φρειδερίκη Διαμαντή υπάλληλος της Δ' νσης Γεωργίας Ιωαννίνων. Τα θέματα που αναπτύχθηκαν ήταν πολύ βασικά για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού στην ευρύτερη περιοχή που Ζαγορίου. Ο αγροτικός τουρισμός είναι ένας κοινός παρονομαστής που αναπτύσσεται με την ανάπτυξη του αγροτικού τουρισμού των χωριών μας. Εμείς πιστεύουμε ότι ο τουρισμός θα είναι παράγοντας «ανάπτυξης» των χωριών μας γιατί με αυτόν θα μπορέσουν να ζήσουν μερικά οικογένειες με απασχόληση να μη χαθεί το Ζαγόρι μας, όπως τη χειμερινή περίοδο.

Πρώτος από τα παραπάνω στο σεμινάριο αναπτύχθηκαν και θέματα όπως διατήρηση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, χρήση γεωργικών φαριμάκων, λαχανοκομία, καλλιέργεια και αποστήσεις από τη γηιγενή πλευρά, θρεπτική αξία προϊόντων, αξιοποίηση υδροπαραγόμενων προϊόντων με εφαρμογή στην χρονη τεχνολογία, γηιγενή παραστάς περιβάλλοντος παρασκευασμένων προϊόντων, πρώτες βοήθειες, οικοτεχνία, ανθοκομία κ.λπ.

Το σεμινάριο τελείωσε με ενθουσιασμό των παρευρισμένων στην Πρόεδρα και στην Νικόλη.

Πιστεύουμε ότι το σεμινάριο που οργανώθηκε στο Ζαγόρι μας προσέφερε πολλά στους κατοίκους. Ευχαριστούμε αυτή που συνέβαλε στην επιτυχία του κατόπιν και τους κατοίκους που πρόθυμα έδειξαν με την παρουσία τους ότι έχουν διάθεση να βοηθήσουν το Ζαγόρι να χαθεί, αλλά θα δουλέψουν για το καλό του τόπου μας.

Γι αυτό θα πρέπει να γίνουν στο μέλλον και άλλα σεμινάρια που θα δώσουν να αναπτυχθεί ο τόπος μας.

ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

Στις 9 - 1 - 86 εκλέχτηκε από τμήμα Θεολογίας της Θεολογικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης ο κ. Ιωάννης Κογιής στη βαθμίδα του Επίκουρου Παθολογικά και Καθηγητή. Είναι γνωστό ότι παράλληλα με τον στην κοινωτική τομέα έχει καταξιωθεί στο κοινωνικό τομέα ως ιδρυτής πρόεδρος του δασκλήρου και μπουργκού Συλλόγου «Η ΛΑΪΚΗ ΖΑΓΟΡΙΟΥ». Του ευχόμαστε και ανώτερα.

Γ. Μ.

Στα Ζαγοροχώρια

(Οδοιπορικό)

Η περιοχή του Ζαγορίου είναι ένας τόπος της καρδιάς μου. Κάθε φορά που την επισκεφτόμαι ανατριχιάζει το πνεύμα κι η ψυχή κι όλη μου η διάνοια. Τά σπαρμένα χωριά ανάμεσα από Μιτωκέλι και την Γκαμήλα, οι καταφύτες κυματιστές πλαγιές και τα άγρια φαράγγια, τα πολύτοξα πέτρινα γεφύρια, η ανάσα της φαιάς πέτρας και πάνω απ' όλα τα άρχοντα μηνύματα μιας ζωής που ανθισσε πάνω σε τούτη την «Ηπειρωτική γη, αποτελούν όλα μαζί τα στοιχεία της μορφοποίησης του τόπου, που κατακάθεται στην καρδιά μου και τη θαλαμώνει.

Τό «Ζαγόρι της θλίψης», όπως το χαρακτήρισε ο φίλος συγγραφέας Κώστας Λιάπης, το αντικρύζεις και το αισθάνεσαι σε κάθε θήμα. Ύστερα από την άκμή, ή φθορά κι ο μαρμασμός. Ερήμωση κι εγκατάλειψη παντού. Μόνο τα χτίσματα να μαρτυρούν τη δόξα και την ευημερία. Κι όμως, αν χάθηκε η ζωογόνα πνοή των ανθρώπων που καταγωνιάστηκαν στις τραγικές πολιτείες, ή έλπιδα δεν έσθθησε. Αυτή ή φλόγα ήρθε καιρός να ξαναφουντώσει, όχι πια σχηματοποιώντας μορφές ζωής ιστορικά ξεπερασμένες, μά διαγράφοντας μία σύγχρονη αντίληψη της χρησιμότητας του ορεινού χωριού. Κουράστηκαν οι άνθρωποι στις πολιτείες και γέρασαν. Τά θήματά τους πούς

ΓΙΑΝΝΗ Γ. ΜΟΥΓΟΓΙΑΝΝΗ

όδηγουν και πάλι στα πατρικά χώματα, ξαναχτίζουν τα σπιτικά τους και κουρνιάζουν εκεί αναζητώντας μία σταγόνα λυτρώσης. Η αντίστροφη πορεία άρχισε. Η έλπιδα που συντηρεί τη ζωή, δεν έσθθησε δυναμώνει τις ψυχές και φουντώνει τη νοσταλγία της επιστροφής. Ξεκάλλου είναι κι οι δρόμοι που ξεφτασαν παντού. Οι αποστάσεις μικρύναν, ή πίκρα της απομόνωσης ξεχάστηκε κι ο άνθρωπος δδούει στά μονοπάτια της ζωής του πλημμυρισμένα από αέρα και φως. Στά μισά του Φθινοπώρου στο Ζαγόρι κι ή ψυχρή αναγαλιάζει από τούτα τα συναισθήματα. Η κοιλοκαιρινή ανθρώπινη παρουσία άραίαωσε. Μειναν μονάχοι τους πάλι οι λιγοστοί κάτοικοι και καρτερούν την Άνοιξη για να ξαναγεμίσουν οι αλλές και οι σπράτες λουλούδια και παιδιά. Ωρα μονάκριβη για τη δική σου περιπλάνηση.

Τό αυγινό φως στο Ζαγόρι θά τό αντικρύσεις στή Βίτσα. Τό σπιτικό της κυρια - Μαριώς πού σέ φιλοξένησε, είναι ζεστό μέ μία έξχωρη θαλπωρή. Η πάχνη μόλις άρχισε νά διαλύεται κι ή ματιά σου, άπ' τ' άνοιχτό παραθύρι, πλανιέται κατά τήν άνατολή, ψάχνοντας νά βρεί τό μακρό δρόμο τού Ζαγορίσιου πολιτισμού. Η τορκική σκλαβιά έδω πάνω δέν ήταν άνυπόφορη. Τά προνόμια πού άπόκτησαν οι ύπόδουλοι άπ' τούς κατακτητές, τούς όδήγησαν σέ μία ύποδειγματική μορφή άυτοδιοίκησης, πού στάθηκε ίκανή νά άναπτύξει τήν περιοχή. Κι ύστερα ήρθε ό μισαιμός. Ρουσία, Ρουμανία, Σερβία, Κωνσταντινούπολη, οι δρόμοι πού άλλασαν τήν οικονομική και πνευματική μοίρα τού Ζαγορίου. Κοινός τόπος άναφοράς, ως τά σήμερα άκόμη, οι πιό πάνω χώρες. Έποχή πού άνθούσε ό παροικιακός έλληνιασμός και καθόριζε ό ίδιος τίς οικονομικές σχέσεις τών λαών. Τό εμπόριο και ή βιοτεχνία στά χέρια τών ύπόδουλων. Τό έυπνημα τής νέας τάξης πού μέσα άπ' τή σκλαβιά τήν καθυπόταξε τή φεουδαρχία και δημιουργήσε τίς νέες ίστορικές προοπτικές. Συνακόλουθα αύτής τής άνάπτυξης και ή πνευματική έκρηξη. Τά καινούργια σχολεία, οι ιδέες και τά μηνύματα πού διαχέονταν παντού. Μεγάλοι και θαυματούχοι δάσκαλοι βγήκαν άπό τή Ζαγορίσια περιοχή, πού άφού συμπλήρωσαν τίς σπουδές τους στό έξωτερικό, έγιναν οι μετασχηματιστές τής καινούργιας ιδεολογίας και ό άναμορφωτές ενός τόπου, μ' ένα θάρσσο δυνατότη στο κεφάλι του. Ό

Μεθόδιος Άνθρακίτης άπ' τήν Καμινιά χάραξε νέους δρόμους στά μαθηματικά και στή φιλοσοφία, τό ίδιο κι οι Λάμπρος Φωτιάδης, Νεόφυτος Δούκας, Γεώργιος Γεννάδιος, Άναστάσιος Σακελλαρίου, Νεόφυτος Δόττος κι ένα πλήθος άλλων μορφών μέ ξεχωριστή εκπαιδευτική επίδοση και ιδεολογική συμβολή. Κι ήταν όλοι τους Ζαγορίσιοι.

Η οικονομική άκμή τού Ζαγορίου στηριζόταν στή δραστηριότητα τών μεταναστών του. Η ξενιτειά έγινε τό έπίκεντρο τής βιοτικής τους άπασχόλησης. Τά καρσάνια μέ τά έμπορεύματα και τά έμβάσματα πηγαίνονταν καθήμερινα. Άτέλειωτη και μακρινή ή πορεία μ' όλους τούς κινδύνους πού περιέκλειε ή πραγματοποιήσής της. Τά χωριά άρχισαν μέ τόν καιρό ν' άναμορφώνονται, ό ποικιλικός βίος τών κατοίκων συμπλήρωνε πιά τό εισόδημά τους, δέν άποτελούσε τήν κύρια πηγή του. Οι έκκλησιές πλουτίζονταν μέ καινούργια καλαίσθητα στοιχεία, τά σχολεία μεγάλωναν και γίνονταν άνώτερης βαθμίδας, τά σπιτικά όρθώνονταν επιβλητικά και περίτεχνα. Όλοι σήμερα στό Ζαγόρι άνατρέχουν σ' αύτή τήν εποχή, πού άπ' τήν παράδοση μονάχα τή θυμούνται μά πού καταλυτικά έχει σφραγίσει τή ζωή τους.

Τά σημερινά χωριά τού Ζαγορίου, μ' όλη τήν εγκατάλειψη πού τά διακρίνει, στέκονται εκεί βιγλάτορες τού χρόνου και συνεχιστές τής παράδοσης. Τά χτίσματα σημαίνουν και μαρτυρούν. Τά λιθόστρωτα δρομάκια πού μέ τά πολύτοξα γεφυρώματα τών ποταμών συνέδεαν τούς οικισμούς, έφταναν ως τά έσχατα σημεία τής περιοχής. Φιδόστριφτες διαβάσεις πού τίς περνούσαν χιλιάδες άνθρωποι κι άνάσαιναν πιό λύτερα. Έκκλησιές μεγάλотреτες, πλακοσκεπάστες μέ φαρδείς έξωνάρθηκες, σκαλιστά τέμπλα και δεσποτικά και τοιχογραφίες λαϊκής και μεταβυζαντινής τέχνης.

Τό Καπέσοδο είναι ένα μικρό συμμαζεμένο χωριό, πάνω σέ μία άετοράχη τού Ζαγορίου. Πικνοδομημένο καθώς είναι και καθαρό, διατήρησε όσο μπορούσε τήν πληθυσμιακή του όμοιομορφία. Χαρακτηριστικό τής σημερινής του ύπόστασης ή προσπάθεια τών ανθρώπων του νά τό άναμορφώσουν. Όλα τ' άρχοντικά άναστήλονται άπ' τό ύστέρημά τους και διασώζονται. Οι άνθρωποι είναι καλοκάγαθοι και φιλότιμοι. Η γνώμη μας μέ τήν Έλέγκω, μία χαρακτηριστική Καπεσοβίτισσα πλημμυρισμένη από έσωτερικό φως κι όριστη όμορφιά, στάθηκε καθοριστική για τήν περιήγησή μας. Αυτή μάς όδήγησε παντού και μάς άνοιξε τά πορτοφόλλα πού οδηγούν στήν ψυχρόσυνθεση τού Ζαγορίσιου πληθυσμού. Μας μίλησε για τούς ανθρώπους και τήν ιστορία τους, τά περιστατικά τού βίου τους τούς μόχθους και τούς άγώνες για επικράτηση, τή σταδιοδρομία τους σέ ξένες χώρες. Κι ύστερα μάς έμπεσε σ' άρχοντικά τού Βαρζώκα και τού Γεωργίου μέ τίς θαυμάσιες τοιχογραφίες τών Χιονοδιδών ζωγράφων, όπου αφήνεται ή λαϊκή ψυχή νά μιλήσει άδιάστα μέσα άπό τό χρώμα και τό σχέδιο. Κι άς είναι καλά κι ό Κίππος ό Μακρής πού μέσα στις πολύχρονης άναζητήσεως του, κατάρθωσε νά ένοπίσει και νά αξιολογήσει όλη αύτή τήν άγνωστη ζωγραφική κληρονομιά τών χρόνων τής τουρκοκρατίας. Τά καλύτερα δαμάτια τών άρχοντικών ήταν διακοσμημένα από άσημους μά εδαίοσητους καλλιτέχνες, έτσι πού νά δώσουν μία μόνιμη όπτική ξεκούραση, τόσο στους ιδιοκτήτες όσο και στους έπισκέπτες τού σπιτίου. Η Έλέγκω είναι μία γυναίκα πού άγαπάει παθιασμένα τόν τόπο της. Αυτό τό πάθος τήν όδηγεί κάθε τόσο κοντά μου, για νά πλανηθεί

Συνέχεια στή σελίδα 30

Απόψεις για την αναζωογόνηση του Ζαγοριού

ΠΡΟΕΧΟΥΝ, Η ΥΔΡΕΥΣΗ ΚΑΙ Η ΑΣΦΑΛΤΟΣ

Κε Διευθυντά

— Διάβασα με προσοχή, το τρισελίδιο, πολύ πετυχημένο δημοσίευσμά σας, στο τελευταίο τεύχος, του ζωντανού περιοδικού μας, που επάξια διευθύνετε, «το Ζαγόρι μας», που έχει τίτλο, «σκέψεις για τη σωτηρία του Ζαγοριού». Στο άρθρο σας αυτό, κάνατε λόγο, και για το σχετικό βιβλιάρaki, που συνέγραψε ο γνωστός ρεκτής Ε. Βουλδοήμος.

— Ομολογώ, ότι πολύ χρειαζότανε, αυτή σας η γενική εικόνα, που προβάλλει τις ανοιχτές πληγές του Ζαγοριού, που περιμένουν χρόνια και χρόνια καρτερικά, τη θεραπεία τους.

— Έχω υπ' όψη μου, κι' άλλο ανάλογο άρθρο σας που δημοσιεύτηκε προ μηνών, στο ίδιο περιοδικό, με α-
ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΣΤΑΡΡΑ

φορμή, μια συνέντευξή σας τότε, με τον κ. Νομάρχη.

— Στα δημοσιεύματά σας αυτά, καταπιάνεστε με όλα σχεδόν τα θέματα — που δεν είναι και λίγα — που βασανίζουν τους Ζαγορίσιους σήμερα.

— Για τη λύση τους, προτείνετε, ότι πρέπει να γίνουν συντονισμένες ενέργειες, από τον καθένα μας, είτε αυτός διαμένει μόνιμως στο χωριό του, είτε στα Γιάννινα και την Αθήνα ή και στην αλλοδαπή, αν εκεί εργάζεται σαν ταξιδεμένος.

— Περιληπτικά, σημειώνετε, ότι τα καυτά προβλήματα, είναι:

Η αξιοποίηση του Δασικού Πλούτου, η υφαντουργία, η βιοτεχνία και η λαϊκή τέχνη, η μαρμαροτεχνία, η μελισσοκομία, ο τουρισμός, η ύδρευση και η άρδευση, τα γεωργικά προϊόντα που παράγονται, η κτηνοτροφία και η πτηνοτροφία, ακόμα και η ιδρύση οικοτροφείου, η οδοποιία, διάφορα κίνητρα για τους ανθρώπους της υπαίθρου κ.λ.π.

— Θα προσέθετα ακόμα εγώ, γενική και άρτια τηλεφωνική σύνδεση και πλήρη τηλεοπτική κάλυψη και από τα δυο κανάλια, αξιοποίηση του ξακουστού φαραγγιού του Βίκου, για τον οποίο από πολλών ετών υπάρχει πλήρη σχετική μελέτη, και έναρξη εκτελέσεως του μεγάλου και μοναδικού Πληνδο, στην καταλλήλωση της περιοχής του από πολλών δεκαετιών ενεργού, υφιστάτου Ορειβατικού καταφυγίου, στο Λαϊκό Ασπράκι Παπικού. Και γι' αυτό, επίσης, από δεκαετιών, υπάρχουν μελέτες. Και μόνο η ιδρύση αυτού του χονδρομικού κέντρου, μνημενικού έργου, είναι ικανή να δώσει ζωντάνια και μεγάλη οικονομική άνθιση, όχι μόνον στο Ζαγόρι και στην Ήπειρο, αλλά θα αναστατώσει τουριστικά και εκπαιδευτικά όλο το πανελλήνιο.

— Με το σπουδαίο και μεγάλο αυτό θέμα — το χονδρομικό κέντρο, ίσως ασχοληθώ ειδικά προσεχώς, σε νεότερο σημειώμα μου.

— Όλα τα πιο πάνω προβλήματα, δεν υπάρχει αμφιβολία, ότι πρέπει να αρχίσουν να υλοποιούνται, φυσικά σταδιακά, αλλά με αυστηρό προγραμματισμό και με αντικειμενική αξιολόγηση, με σειρά προτεραιότητας και χρονοδιαγράμματα.

— Καιρός να ξεκινήσουμε όλοι μας, μόνιμοι κάτοικοι και ξενιτεμένοι, σαν σε συναγερμό, για να πεισθεί η πολιτεία, ότι τα γνωστά τοιαύτα, αυτά προβλήματα του Ζαγοριού, πρέπει να αρχίσουν να υλοποιούνται.

— Καιρός κι εμείς να αφήσουμε κατά μέρος, τις παχειές κουβιές, που κοντεύουν να καταντήσουν, άχαρες και ανιαρές πολυλογίες, να ξεφύγουμε από τις θεωρίες, που τις μπορούσαμε πλέον και τις βαρεθήκαμε και να αγκαλιάσουμε την πράξη. Αυτή είναι που μετράει.

— Γνωστό είναι άλλωστε, το λαϊκό απόφθεγμα, ότι απράξις άνευ θεωρίας τυφλή εστί, ΑΛΛΑ και θεωρία άνευ πράξεως, άχρηστος και απορριπτέα τυγχάνει.

— Είναι φανερό ότι το όλον θέμα, εκτός των άλλων παραγόντων που μεσολαβούν, εμποδίζεται και σκοντάφτει στην υλοποίησή του, και από τη ραθυμία που υπάρχει σ' όλους μας, κατά μόνας, αλλά και στις συλλογικές οργανώσεις μας.

— Βρίθουν τα Ζαγοροχώρια μας, από λογής λογιών συλλόγους εξωραϊστικούς, εκπαιδευτικούς κ.λ.π. Και στα Γιάννινα και στην Αθήνα εδρεύουν σύλλογοι και σωματεία Ζαγορισιακά.

— Ας ξυπνήσουμε κι εμείς, ο καθένας μας χωριστά, όπως και σεις κ. Δ)ντά προτείνετε, αλλά ας κινηθούν οι οργανώσεις, όλες από κοινού, συνομωσποδικά, για να ταρρακουνήσουν οι όποιοι αρμόδιοι, και να τεθεί τέρμα, τελεία και Παύλα, στα μεγαλόστομα Πανζαγορισιακά Συνέδρια και Συμπόσια, όπου όλοι μας πάμε εκεί και λογοκοπούμε ασταμάτητα και συναγωνιζόμαστε, ποιος θα πει . . . τα περισσότερα περιποδίστα . . . λόγια, και ποιος θα αναδειχθεί, ο πολύξενος ρήτορας, λες και κάνουμε βερμπαλιστικό διαγωνισμό. Και τότε το αποτέλεσμα πιο είναι; Ένα μεγάλο μηδενικό.

— Έληξε πια το στάδιο της λεγόμενης ενημέρωσης ή διαφώτισης, προς όλες της μεριές.

— Τώρα αναμένεται εναγωνίως η προγραμματισμένη συστηματική αντιμετώπιση, η έναρξη εκτελέσεως των διαφόρων έργων, διότι τελικά αυτή μετράει, σε όλες τις δουλειές και δραστηριότητες.

— Θυμώμαι εδώ και αρκετές δεκάδες χρόνια, ήμουν μαθητής τότε, παρόμοιο γεγονός, ζωηροτάτου ενδιαφέροντος — επρόκειτο για τη σύνδεση της Ηπείρου με Δημόσιο αμαξινό δρόμο με τη Θεσσαλία και τη Μακεδονία, μέσω Μετσόβου. Προ-

ηγήθηκαν παρατεταμένες και μακροχρόνιες συσκέψεις, σεμινάρια συνεδρία και συμπόσια, όπου η λογοδιάρροια πήγαινε σύννεφο. Το αποτέλεσμα μηδέν. Τι χρειαζόταν για να υλοποιηθεί ο διακαής αυτός πόθος των Ηπειρωτών; Χρειαζόταν να βρεθεί ο κατάλληλος αρμόδιος, ο δραστήριος υπουργός δημοσίων έργων, να διατάξει την έναρξη εκτέλεσής του έργου. Κάποτε λοιπόν, ήλθε το πλήρωμα του χρόνου, και ένα πρωινό άρχισε το σκάψιμο και ο εκβραχισμός απέναντι των Γιαννινών, στην πλαγιά του Μπισκελιού. Είχε γίνει η ΑΡΧΗ της κατασκευής του δρόμου.

— Την επομένη, ο αείμνηστος λόγιος δημοσιογράφος και Δ)ντης της σοβαρής Γιαννιώτικης Εφημερίδας «ΗΠΕΙΡΟΣ» Γ. Πελερίν (Γ. Χατζής), έγραψε πρωτοσέλιδο με κεφαλαία γράμματα:

«ΕΠΙ ΤΕΛΟΥΣ ΑΠΟ ΧΘΕΣ ΗΧΕΙ ΠΛΕΟΝ Η ΣΚΑΠΙΑΝΙ, ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟ ΜΙΤΣΙΚΕΛΙ».

— Ήτανε αυτό ένα αυθόρμητο καταπραΰντικό ξέσπασμα, μια εφησυχαστική αγκαλιάση, που έπειθε τους πάντες, ότι έληξαν ανεπιτροπτιπια τα παχειά τα λόγια, και ότι οίγουρα τώρα θα γίνει ο δρόμος, εφ' όσον έγινε η αρχή, και θα αδεφωθούν οι Ηπειρώτες με τους Θεσσαλούς και τους Μακεδόνες.

— Είναι πασίγνωστο, ότι τα κύρια έργα που θεμελιώνουν την υποδομή, για κάθε ανάπτυξη, μιανού τόπου, είναι το νερό και η συγκοινωνία.

— Γι' αυτό διάλεξα σαν ειδικό σκοπό του παρόντος σημειώματός μου, αυτά τα δυο βασικά θέματα, τα ξεχώρισα απ' την πληθώρα των προβλημάτων που υπάρχουν στο Ζαγόρι, και διακηρύττω προς κάθε κατεύθυνση, ότι οι Ζαγορίσιοι ζητούν κατ' αρχήν, νερό και ασφάλτο.

— Όταν αυτά ικανοποιηθούν, σωστά και γενικά, κι όχι μπαλάντα προσωρινά, όλα τα άλλα έρχονται αλυσιδωτά, και λύνονται ευκολότερα και γρηγορότερα.

— Φυσικά δεν αποκλείω — προς Θεού — τη συνεχή φροντίδα, ταυτόχρονα και παραπλήσια, να μπουνε στο δρόμο της υλοποίησής ιεραρχικά, κι οι άλλες επιτακτικές ανάγκες, όχι όμως σε βάρος, της γενικής υδρεύσεως και ολικής ασφαλτοστρωτικότητας.

Και εγγινώμαι και ερωτώ:

— Δεν θα βοηθηθεί και στηριχθεί ο τουρισμός (παραθερισμός, εκδρομές, ορειβάτες κ.λ.π.) λόγω χάριν, που πήρε τελευταία, την όψη μαζικής επιδρομής προς τα Ζαγοροχώρια, όταν όπου πάει κι όπου σταθεί ή διανυκτερεύση ο κάθε εκδρομέας, ο κάθε παραθεριστής κι ο κάθε τουρίστας, θα βρει άφθονο νερό για όλες τις ανάγκες του, ή όταν φθάση και στα πιο ακραία πανέμορφα χωριά μας, και προ παντός σαυτά, πού-

να σκαρφαλωμένα στις μαγευτικές πλαγιές των κατ'άφωτων βουνών μας, χωρίς να ταλαιπωρηθεί και να στραπατσάρη, στους χωματόδρομους και τα στενύματα, το πανάκριβο αμάξι του;

— Η μήπως δεν θα εξυπηρετηθεί η υλοτομία και εν γένει η εκμετάλλευση των απέραντων δασικών εκτάσεων του Ζαγοριού μας, που πάσχει σήμερα θανάσιμα, γιατί δεν υπάρχει ευχερής προσπέλαση και οι δυσκολίες στις μεταφορές είναι ανυπερβλητές, όταν φθάση έως εκεί η οδοποιία — η ασφάλτος;

— Να γιατί διάλεξα και ξεχώρισα τα δυο αυτά κύρια και βασικά προβλήματα — την ύδρευση και την ασφάλτο, που μπαίνουν στην κορυφή του μακροσκελούς πίνακα των αναγκών, που περιμένουν τη θεραπεία τους, για να σωθεί, όπως γράφετε πολύ σωστά, το Ζαγόρι.

— Επιμένω στην άμεση λύση των δυο αυτών θεμάτων. Έτσι θα ανοίξη ο δρόμος προς την αναζωογόνηση, όσονδήποτε κι αν είναι αυτός σκολιός και ανάντης.

— Και τώρα λίγα λόγια ειδικώτερα για το καθένα:

1) ΥΔΡΕΥΣΗ: Λίγα χωριά είναι αυτά που έχουν ανάγκη άμεσης υδρεύσεως — π.χ. το μικρό Πάπικο που εκτός των ευαριθμών μόνιμων κατοίκων, έχει και πλουσιωτάτη θερινή κίνηση που εξυπηρετείται και από δυο υφιστάτους ξενώνες του Ε.Ο.Τ., και από δυο, ιδιωτικούς που είναι πλήρεις κάθε καλοκαίρι.

— Άλλα χωριά χωρίς νερό, τα Κάτω Πεδινά, ο Ελαφότοπος, η Βίτσα, το Μονοδένδρι, το Κουκούλι, το Βραδέτο, το Καπέσοβο — ίσως και κάποια ακόμα. — Αυτά τα πήρα από το πρώτο δημοσίευσμά σας.

2) Η ΑΣΦΑΛΤΟΣ: Όπως δημοσιεύσατε, ποσοστό μεγαλύτερο του 60% ο των δρόμων Ζαγοριού είναι χωματόδρομοι. Δεν νοείται ανάπτυξη χωρίς ασφάλτο. Κι ο πιο ακριβό εμπόισμος και το πιο μακρινό εμπόισμο δάσος πρέπει να εξυπηρετείται με ασφαλτοστρωμένο δρόμο.

— Νομίζω κ. Δ)ντα, ότι θα πείσθηκε η πολιτεία, ότι αξίζει πολύ το Ζαγόρι — χωρίς λόγο πόν άλλες σκέψεις και συσκέψεις, πρέπει να διαθέσει α-λόγυστα τη δαπάνη, οιονδήποτε ύψους κι αν είναι αυτή, για τη σωτηρία του, και την αναζωογόνησή του.

— Πολλά προσέφερε στο παρελθόν με τους ευεργέτες και τους δασκάλους του Γένους και λοιπούς διανοούμενους, που και τη μόρφωση σε πανελλήνια κλίμακα, διεκόνθησαν αλλά και γέμισαν την πρωτεύουσα με καλλιμάρμαρα μέγαρα, μνημεία ανώνυμου πολιτισμού.

— Αλλά και στην ιδιαιτέρη πατριδα τους, το Ζαγόρι, δημιουργήσαν εκπληκτικό πολιτισμό, λαμπρά παρθένα. Έχτισαν εκκλησίες δακτυλοδεικτούμενες, σωστά πρότυπα, κατο-

Συνέχεια στη σελίδα 31

Αναμνήσεις από το χωριό μου Καλουτά

Τους βλάχους τους καλούσαμε κι' εμείς στο πανηγύρι μας στο χωριό στις 6 Αυγούστου, της Μεταμορφώσεως. Κάποια χρονιά τον τσέλιγκα, τον γέρο Τσουμάνη, τον φιλοξενούσε στ' αρχοντικό του ο Γιώργης ο Βίκας. Το βράδυ, ύστερα από το φαγητό, ο Γέρο Τσέλιγκα παρακάλεσε να του επιτρέψουν να μη κοιμηθεί μέσα στο σπίτι, γιατί λέει, κάθινε και πήγε και κοιμήθηκε με την κάπα του στα Κάτω Αλώνια.

Οι άνθρωποι που ζουν κι' εργάζονται στο υπαίθρο είναι σκληραγωγημένοι και αντέχουν στο κρύο. Θυμάμαι κάποιον στρατιώτη, ηπειρώτη ήταν και υπηρετούσαμε μαζί, αυτός ημιονηγός, στο Β' Χειρουργείο Στρατιάς. Μένανε σε αντίσκηνα στην

Του Π. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ

Τούμπα της Θεσσαλονίκης, (σήμερα πολυκατοικίες, τότε πέτρες, χώμα και τα δικά μας αντίσκηνα). Μένανε στο ίδιο αντίσκηνο με τον Κώστα Πυροβόλου, φαρμακοτρίβη, από τη Δεσφίνα της Παρνασσίδος κι' αυτός ο κα'ύμενος έπασχε από ψωμιάση και κάθε μέρα πρωί πρωί, πριν να σημάινει εγερτήριο, έπρεπε να πηγαίνει να ουρήσει. Κι' εύρισκε τον πατριώτη μου αυτόν τον ημιονηγό, να κοιμάται σε ένα πλαγιασμένο κάρο σκεπασμένος με μια μικρή κουβέρτα. Φλεβάρης μήνας και στη Θεσσαλονίκη. Μου το λέει κι' από περιέργεια ένα πρωί σηκώθηκε και πήγα να δω το φαινόμενο.

— Έδω έξω κοιμάσαι πατριώτη; Δεν έχεις αντίσκηνο;

— Έχω, μου λέει, αλλά καμινών μέσα στ' αντίσκηνο.

Φλεβάρης μήνας και στο κλίμα της Θεσσαλονίκης και κάθινε στο αντίσκηνο !!! Έκανα το σταυρό μου.

Λοιπόν με τους Λακιώτες μας στην κρεβάτα τους. Χορό δεν ήξεραν οι περισσότεροι, αλλά καθώς είχαν κατεβάσει κάμποσο κρασί κι' είχαν έρθει στο κέφι όλοι ήθελαν να πηδούν. Αλλά κι' όσοι ήθελαν να μπουν πρώτο. Μπήκαν στη μέση οι πιο νηφάλιοι να βάλουν κάποια σειρά κι' άκουγες - οι κα'ύμενοι ήταν όλοι σχεδόν αγράμματοι - θα χωρέσουμε πρώτα σε, πρώτα γω, πρώτα κείνος, πρώτα κείνος . . .

Άρχιζε καμιά φορά ο χορός, πίνονταν από τα χέρια και τη στιγμή που κείνος πούσερε το χορό έκανε πηδο, τότε ο δεύτερος που τον κρατούσε σκέφτηκε κι' έκανε κωλήα. Ήταν να γελάς με την ψυχή σου.

Εκεί ήταν κι' ο Θεωδωρής ο Φλέγας, που τον είχαμε αγροφύλακα στις νόχτες φυλαχτή του χωριού από τους κλέφτες. Μαζί του κι' ο γαμπρός του ο Νικολής ο Λαχτάρης - Τούτο δεν ήταν το δικό του επίθετο, του το κώλησε η περίφημη Μαρκατσέλο. Για τη Μαρκατσέλο αυτήν και για τα παρατσούκλα θα πούμε παρακάτω.

Η κρεβάτα αυτή καθώς κι' άλλες δεν ήταν ταβανιασμένη και φαινόταν γυμνά τα δοκάρια. Ο φίλος μας λοι-

πόν ο Λαχτάρης, κάνει ένα πήδο και πιάνεται από το γυμνό δοκάρη μια έλξη κι' ανεβαίνει και κάθεται σ' αυτό σαν γάτος. Κι' ο πεθερός του ο Θεωδωρής κατενθουσιασμένος: - Έβρε γαμπρό που έκανα, που τους ήταν (που βρισκόταν κρυμμένος). Εμείς στο χωριό θα λέγαμε: που ήταν τους.

Για τη Μαρκατσέλο τώρα και το παρατσούκλι. Η κα'ύμενη αυτή γυναίκα ήταν ένας χαριτωμένος τύπος. Είχε ωραία φωνή, ήξερε να μαγειρεύει κι' ήταν πρώτη στους γάμους και τις χαρές με τα τραγούδια της. Αν σουβλεπε όμως κάτι το παράξενο ή αστειό, σου κόλαγε στη στιγμή το παρατσούκλι, όχι όμως με κακία. Με το φίλο μας τον Λαχτάρη έγινε τούτο. Δούλευαν μαζί, έσκaban κάποιο αμπέλι ο Λαχτάρης, μερικοί άλλοι κι' η Μαρκατσέλο μαζί. Στον έργο που δούλευαν (έργο έλεγαν το κομμάτι που ξεκινούσε να σκάψει στο αμπέλι μια ομάδα από εργάτες παράδειγμα: έλεγαν, να βγάλουμε το έργο) βρήκε μια φυτρωμένο ένα δεντράκι και σε μια λιγολεπτή διακοπή πούκαναν - να πάρουμε μια ανάσα έλεγαν - , δυο τρεις από τους εργάτες βάλθηκαν να το ξεριζώσουν. Ο Λαχτάρης ξαπλωμένος κάπου παρακεί τους έβλεπε να παιδεύονται χωρίς να κουνήσει.

—Βρε τεμπέλη, του λέει η Μαρκατσέλο, τι κυτίζεις δε βάζεις και συ ένα χέρι;

—Ντροπή, λέει εκείνος, τρεις άντρες να μη μπορούν να ξεκιλώσουν ένα τίποτα !!!

—Δεν κοπιζεις του λόγου σου, του λεν εκείνοι, κάπως προβαλμένοι:

—Τραβηχτήτε πέρα, τους λέει και σηκώνεται. Ήταν φοβερά χεροδύναμος. Πιάνει το δεντράκι με τα δυο του χέρια και . . . μια προς τα δώ, μια προς τα κει και μια ακόμα και το δεντράκι ξεριζώνεται.

—Βρε λαχτάρη σου εμένα - στην Ήπειρο λεν λαχτάρη, σ' άλλα μέρη θα λεν τρομάρα σου - το ξεριζώσε μοναχός σου, λέει η Μαρκατσέλο ! Μπράβο σου.

Κι' από τότε ο Νικολής ο - δε θυμάμαι το επίθετό του - έγινε Νικολής ο Λαχτάρης, το πραγματικό του ξεχάστηκε.

Νομίζω ότι κάπως έτσι έγιναν τα περισσότερα επίθετα στη Ρούμελη, αλλά όχι μόνο στη Ρούμελη, αλλά και στην άλλη Ελλάδα, είναι παρατσούκλια. Είχα κάποιον πελάτη μου χωροφύλακα, Κρήτη η πατριδα του, με επίθετο Μπανταλός. - Στην Ήπειρο μπανταλός θα πει παλαβός, ανόητος, στην Κρήτη Κουζούλός. Ένας άλλος πελάτης μου, χωροφύλακας κι' αυτός λεγόταν Πεζεβέγκης - τούρκικη λέξη, θα πει παλιάνθρωπος τιποτένιος.

Κι' ένα ακόμα παράδειγμα από το χωριό μου. Πριν από τον πόλεμο 1912 - 13, είχαμε αγροφύλακα κάποιον από το Μέτσοβο, Γιώργος Διαμαντόπουλος λέγονταν. Με τον πόλεμο τον χάσαμε. Είχε πάει αντάρτης και μετά την απελευθέρωση μας εμφανίζεται με

το μασούφερ ντουφέκι του ήρωας. Ήταν λιγούλακι χαρούλης, αλλά τη δουλειά του σαν αγροφύλακα την έκανε. Τον βάλανε λοιπόν και σαν αμοιβή για τις υπηρεσίες του στο αντάρτικο, πά-λι αγροφύλακα. Στο αντάρτικο είχε μάθει και μερικές Ελληνικές που λεγαν τότε, και τις ξεφούρνιζε. Κι' έλεγε φοβερίζοντας: προσέξτε γιατί θα φορά άκουγαν στο χωριό τη λέξη αυτή και του κώλησαν το παρατσούκλι ο Γιώργης ο Πρωτόκολλος, το δικό του, Διαμαντόπουλος ξεχάστηκε. Σε λίγο παντρεύτηκε τη φτωχούλα τη γειτόνισσά μου την Αθηνά του Μπαλά αρκετά αφελη κι' αυτή όπως κι' αυτός. Τα χρόνια κείνα δεν υπήρχαν συντάξεις αγροτικές, ούτε και για τους αγροφύλακες και το ζευγάρι ζούσε στερημένα, πολύ περισσότερο όταν γέρασε πια και δεν είχε και τον τιποτένιο μισθό του αγροφύλακα. Τον θυμάμαι πούμενε με τη γυναίκα του στο μισοερεπιωμένο σπίτι της Ουρανίας Μπρέλη. Αυτή ήταν η τελευταία απόγονος των Μπρέληδων. Το σπίτι στα νειάτα του ήταν μεγάλο, αρχοντικό. Οι τοίχοι του δε από άσπρο λίθαρ. Η Ουρανία η κα'ύμενη ήταν νάνος, πάνω κάτω ύψος ένα μέτρο με ένα και εικοσι εκατοστά. Ήταν ο μόνος νάνος που ήταν στο χωριό.

Δεν ήταν τότε η εποχή της αθωνίας και οι περισσότεροι στο χωριό, σ' ένα στενό κύκλο δηλαδή, δεν τα είχαν άρθωνα, αλλά οι περισσότεροι τα απαραίτητα τα είχαν. Ο κα'ύμενος ο Πρωτόκολλος είχε κι' απ' αυτά ελάχιστα, δεν έμενε όμως τελείως νηστικός, η ανθρωπιά των γειτόνων και γενικά των χωριανών, πάντα θάβρισκε να του δώσει ένα πιάτο φαγητό. Μούλεγαν ότι καμιά φορά που δεν είχε τίποτα να φάει, φώναζε: πεινάω (πεινάω). Και τότε κάποιος κά-τι θα του πήγαινε.

Πέθανε αργότερα κι' η γυναίκα του και η κοινότητα φρόντισε και τον έβαλαν στο γεροντοκομείο στα Γιάννινα. Και τότε τον θυμάμαι, έπαινε άδεια εξόδου κι' η κυρά Σεβαστή τον δέχονταν στο σαλόνι της (την κουζίνα) καφές, γλυκό και κανένα χαρτίπια.

Αυτά για τα παρατσούκλια λαχτάρης, πρωτόκολλος, μπανταλός. Πάρα λίγα να καλλήσουν και σε μας το επίθετο Σαλονιάννης, καθώς ο παπούς μου ο Μπαρμπανιάννης όσο ήταν φιλοτιμός, άλλο τόσο ήταν φοβερά οξύθυμος. Λέγαν ότι σε κάποιο γλέντι έπασσε στο κεφάλι του κα'ύμενου του γύφτου το λαούτο του, γιατί δεν τούπεζαν το τραγούδι πούθελε. Σολός θα πει τρελλός, εκείνος που του σάλεψε. Στα επίθετα Ζαλοκώστας, Ζαλονίκος μάλλον άλλαξαν το Σ και τόκαναν Ζ επί το επεπικέστερον.

Τούτους τους Λακιώτες, μαθητές ήμουν τότε στο σχολαρχείο και στη Ζωσιμαία, τους συμπαινούσα κι' α τους θεωρούσαν οι Ζαγορίσιοι πα-

ρακατιανούς. Τους αποκαλούσαν μπλε τοπδες (μπλέτες, λέξη πιθανόν αρβανίτικη θα πει γυμνός) καθώς οι κα'ύ-μένοι φορούσαν χειμώνα καλοκαίρι τα χοντρά ντόπια μάλλινα ρούχα τους ζεσταίνονταν στη δουλειά κι' άφηναν συνέχεια ανοιχτή τη φανέλα μπροστά στο στήθος. Οι αζγορίσιοι τότε φορούσαν σασκάκια, πανταλόνια φανέλες και πουκάμισα ευρωπαϊκά, γιατί όλοι είχαν ταξιδέψει. Φορούσε, έλεγαν ευρωπαϊκά ή τα σπενά, σε αντίθεση ίσως με τις μπουραζάνες ή τις φουστανέλες.

Καθώς οι άνδρες του χωριού έλειπαν στο ταξίδι, τούτοι οι Λακιώτες έκαναν όλες τις εξωτερικές δουλειές, έσκaban τα αμπέλια, βοσκούσαν τα γιδιοπρόβατα - κάθε οικογένεια είχε από δέκα - δέκα πέντε γιδιοπρόβατα για το γάλα των παιδιών και το τυρί της χρονιάς - ήταν αγροφύλακες και φυλαχτές τους λέγαμε του χωριού, η λητοκρατία αλώνιζε το Ζαγόρι και το βράδυ στο χωριό είχαμε έναν - δύο ανθρώπους που φύλαγαν σε κείρια σημεία τη νύχτα. Όλοι τους γερά παληκάκια, με το κοντοκάπι και τη φουστανέλλα τους ή το κοντό σιαλιβάρη και τις ψηλές άσπρες μάλλινες κάλτσες τους, έκαναν έντιμα τη δουλειά που αναλάμβαναν. Όλοι τους σχεδόν τελείως αγράμματοι. Μερικούς τους έπαιρναν υπηρέτες σε πλουσιόσιπτα, για τις εξωτερικές δουλειές, για τα μουλάρια και τα βόδια, τη συγκέντρωση της σοδιάς, τα καυσόξυλα για τον χειμώνα κ.τ.λ. Αυτούς τους έλεγαν κοπέλια, το κοπέλι της Γούλενας ο Κίτσος, για παράδειγμα. Ήταν απόλυτα έμπιστοι, σαν άνθρωποι του σπιτιού.

Θυμάμαι το Γρηγόρη, τον τζιομπάνο μας το 1912 — 13, τότε πολιορκούνταν το Μπιζάνι, στην περιοχή μας δε μια συμμορία ρουμανίζοντες, κουτσόβλαχοι, με αρχηγούς κάποιο Βασίλη και Τραγιάν, τόνα να κυνηγήσουν τους Έλληνες αντάρτες, λεηλατούσαν τα χωριά μας και ζητούσαν κι' έπαιρναν φοβερίζοντας από χρυσάφια και χαλιά μέχρι φανέλες κι' άλλα εσώρουχα. Ζήτησαν κι' από το τζιομπάνο μας τον Γρηγόρη τρία τέσσερα νεαρά γιδια, «βιτού-λεσι» τα λέγαμε, που δεν είχαν ακόμα γεννηθεί σαν να λέγαμε δεσποινίδες, που ήταν κατάλληλες για ψήσιμο στη σούβλα. Σίχαμε τότε μια τέτοια γίδα εμείς κι' ο Γρηγόρης και για να μη τη χάσουμε εμείς, αλλά μάλλον από μερράκι, ήθελε νάχει ωραία ζώα στο κοπάδι του, ήρθε και συνενώθηκε με τη μάνα μου που να κρύψουν το ζώο για να μη του το πάρουν. Κι' ας κινδύνευε να τον ξυλοφορτώσουν, αν τον ανακάλυπταν.

Έτσι δούλευαν οι απλοί αυτοί άνθρωποι οι Λακιώτες στα Ζαγόρια. Όσο για τους Βασίλη και Τραγιάν, τους βλάχους, μαθαίνουμε μια μέρα ότι η ομάδα ανταρτών του Καραγιώργου σε μπλόκο τους εξόντωσε και τους δύο μαζί. Κι' αναπνέουμε

Συνέχεια στη σελίδα 31

«ΖΑΓΟΡΙ ΚΑΙ ΡΙΖΑΡΕΙΟΣ»

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ
ΤΟΥ ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ

Τρία χρόνια μετά το θάνατο του Γεωργίου Ριζάρη, στις 15 Μαΐου 1844 έγιναν με μεγάλη λαμπρότητα στην Αθήνα τα εγκαίνια της Ριζαρείου Εκκλησιαστικής Σχολής. Το κληροδότημα ή αν θέλετε καλλίτερα να το λέμε το Ριζάρειο Ίδρυμα είναι πλέον πραγματικότητα. Ίσως να μη είναι εκείνο που οραματίστηκε ο Μάνθος Ριζάρης. Ίσως - για να είμαστε ρεαλιστές - εάν διετίθετο όλη η περιουσία για τη Σχολή Μονοδενδρίου να υπήρχαν τώρα πολύ λιγότερα περιουσιακά στοιχεία και για το Μονοδένδρι και για το Ζαγόρι, γιατί το ανικανοποίητο το υπερτοπικό στοιχείο θα ήταν μόνιμος και καταλυτικός εχθρός του τοπικού. Ίσως όμως τελικά η διαθήκη του Γεωργ. Ριζάρη να έκανε και κυρίως να ΚΑΝΕΙ πολύ πιο μεγάλο καλό στο Ζαγόρι, απ' όση φανταζόμαστε.

Αλλά τι ορίζει αυτή η διαθήκη που αποτελείται από 171 άρθρα και ένα κωδικέλλο;

Σκοπός, θέληση και απόφασή μου είναι η λοιπή περιουσία μου κινητή και ακίνητη να χρησιμοποιείται για τη σύσταση και διατήρηση μιας Εκκλησιαστικής Σχολής γράφει στο βασικό άρθρο 62 ο Γεώργιος Ριζάρης, για να συνεχίσει στο άρθρο 72 ότι σκοπός της Σχολής αυτής είναι να χορηγεί σε νέους που έχουν τις απαιτούμενες προπαιδευτικές γνώσεις τέτοια διδακτικά μέσα ώστε σε διάστημα 5 ετών να είναι σε στάση να ενδυσθούν το ιερό σχήμα της ιερωσύνης.

Στη Σχολή θα γινόταν δεκτοί 20 νέοι χρόνιαν υποτρόφοι μαθητές 20 νέοι και ειδικότερα 10 από οικογένειες της τότε ελεύθερης Ελλάδας και 10 από το Ζαγόρι, την πολυπόθητον πατρίδα μου, συμπληρώνει ο Μεγάλος Ευεργέτης...

Αλλά το κεφαλαίωδες για το Ζαγόρι είναι το άρθρο 65 όπου εκεί ρητά ορίζεται πως όταν θα υπάρχουν περισεύματα από τα έσοδα της Σχολής, αυτά να κατατίθενται σε κεφάλαια, να αποθεματοποιούνται δηλαδή ή να χρησιμοποιούνται για παραλαβή άλλων υποτρόφων από το Ζαγόρι.

Παράλληλα με το άρθρο 61 και τον Κωδικέλλο ο Γ. Ριζάρης φροντίζει για την συντήρηση και περαιτέρω αύξηση της Σχολής Μονοδενδρίου που ο ίδιος δημιούργησε το 1853 και τέλος εντέλλεται την ίδρυση Σχολής «Κορασίων» στο Μονοδένδρι δια να διδάσκονται αυτά γράμματα και χειροτεχνήματα.

Είναι ευνόητο ότι οι δαπάνες των 2 αυτών Σχολών θα βάρυναν τον προϋπολογισμό του κληροδοτήματος κι' αυτός είναι ο λόγος που ο Γεώργιος Ριζάρης στο άρθρο 62 που αναφέραμε γράφει τας λέξεις η λοιπή περιουσία μου», δηλαδή η περιουσία μου που μένει μετά την εκπλήρωση

των όσων διατάσσω για το Μονοδένδρι.

Τα υπόλοιπα άρθρα της διαθήκης αναφέρονται στα περιουσιακά στοιχεία του διαθέτη, στην οργάνωση της Σχολής και των Υπηρεσιών της και στους Εκτελεστές του Κληροδοτήματος, τους οποίους ο Ριζάρης θέλει να είναι ισόβιοι, να είναι 10 τον αριθμό και να κατανέμονται οι 5 απ' αυτούς από την Ήπειρο (4 Ζαγοριώτες και 1 Γιαννιώτης) και οι άλλοι 5 από την λοιπή Ελλάδα (1 Χίος, 1 Κρητικός, 1 Θεσσαλός και 2 Συμρινοί).

Με αυτούς περίπου τους όρους η Ριζαρείαος διήνυσε μέχρι το 1980 περίοδο 136 χρόνων μέσα στην οποία υπήρξαν αρκετά και μεγάλα διαστήματα απόδοσης πολύ υψηλού εκπαιδευτικού έργου, ώστε οι ιστοριογράφοι της Σχολής και οι ιστορικοί του Έθνους μας γύρω στο 1920 να αποφαινόνται ότι «η Ριζαρείαος ήτο το άριστον και ωφελιμώτατον πάντων των εν Ελλάδι Εκπαιδευτηρίων, όπερ πολυειδής και ποικιλοτρόπως ευεργέτησε την Κοινωνία, την Ορθόδοξον Εκκλησίαν και σύμπαν το Ελληνικόν Έθνος».

Αυτός είναι ο λόγος, θα συμπληρώσουμε εμείς, που οι απόφοιτοι της Σχολής γίνονταν περιζήτητοι στις διάφορες δημόσιες και ιδιωτικές θέσεις, και που η φήμη της είχε εξαπλωθεί εις το απανταχού Ελληνικόν (υπόδουλο και ελεύθερο Έθνος), αλλά και εκτός των ορίων του Ελληνισμού.

Υπήρξαν όμως και οι άλλες πλευρές της Ιστορίας της Σχολής, για να μας θυμίζουν, κατά τον Όμηρο, πόσο «σί'ζυρακαί δακρυόεα» είναι τα ανθρώπινα: προστριβές Υπουργείων και Συμβουλίου με τον διορισμό Διευθυντών και Καθηγητών, εντάσεις στις σχέσεις Συμβουλίου - Ζαγορισίων, αλλά και διενέξεις μεταξύ Ζαγορισίων γύρω από την επιλογή υποτρόφων, υποβάθμιση κατά καιρούς του επιπέδου της σχολής, ακόμη και προσωρινή αναστολή της λειτουργίας της, επιτάξεις κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο των Διδασκηρίων της, καταπατήσεις της περιουσίας της από την Πολιτεία, αδυναμία της Σχολής να εκπληρώσει σε ορισμένες περιπτώσεις τη θέληση του διαθέτου, απροθυμία των αποφοίτων της για ίδρυση - κι' άλλα πολλά εναλλάχθηκαν με τις επιτυχίες της Ριζαρείου.

Εμείς όμως θα κρατήσουμε τις τελευταίες, τις οποίες, πέρα από τις αφηρημένες και μεγαλόστομες φράσεις που προορίζονται για τελετές, θα μπορούσαμε να τις εντοπίσουμε σε ορισμένους κατά προσέγγιση αριθμούς.

Ακούστε τους:

— Από το 1844 μέχρι σήμερα φοίτησαν στη Ριζαρεία 3.000 περίπου υπότροφοι μαθητές. Απ' αυτούς οι 700 τόσοι ήταν κατά κύριο λόγο Ζαγοριώτες μαζί με αρκετούς Ηπειρώτες και Βορειοηπειρώτες.

— Στους 3.000 υπότροφους θα

πρέπει να προσθέσουμε και τους 1.000 ιερείς που απεφοίτησαν από το Ανώτερο Εκκλησιαστικό Φροντιστήριο που λειτούργησε στη Σχολή μεταξύ 1945 και 1982.

— Από τους 3.000 απόφοιτους της Σχολής ιερωθήκαν μόνο 300 εκ των οποίων οι 53 έγιναν Μητροπολίτες και 1 Αρχιεπίσκοπος.

— Οι υπόλοιποι απόφοιτοι μας έδωσαν τις εξής ειδικότητες: 34 Καθηγητές Πανεπιστημίου 7 Υφηγητές 750 Απόφοιτους Πανεπιστημιακών Σχολών 300 Δασκάλους

και πολλές δεκάδες επιτυχημένων εμπόρων και βιομηχάνων, ανωτάτων και ανωτέρων στρατιωτικών, ανωτέρων στελεχών ιδιωτικών και άλλων επιχειρήσεων, κλπ.

Από το σύνολο τώρα των Καθηγητών, Υφηγητών και αποφοίτων Πανεπιστημιακών Σχολών είχαμε ένα Πρωθυπουργό (τον Αθανάσιο Ευταξία ή Παπαλουκά), 7 Υπουργούς, 16 Πρωτάνεις, 4 Προέδρους Ακαδημίας, 1 Διοικητή Τραπεζής και εκατοντάδες Φιλολόγους, Μαθηματικούς, Νομικούς, Γιατρούς κ.λπ.

Θα θυμίσουμε τώρα μερικούς από τους επιφανείς Ριζαρείτες της γενιάς μας: Τους Καθηγητές Νίκο Λούβαρη, Ιωάννη Θεοδωρακόπουλο, Θεόφιλο Βορέα, Χαράλαμπο Γέρο, Παναγιώτη Μπρατουλάκη, Γεώργιο Σωτηρίου, τον Ξενοφώντα Ζολώτα, τον γνωστό Οικονομολόγο Ακαδημαϊκό και πρώην Υπουργό...

Να γυρίσουμε ακόμη στο Ζαγόρι και να κάνουμε μνημόσυνο στους παλιούς και διαπρεπείς απόφοιτους της Σχολής - μεγάλους των Ελληνικών γραμμάτων: στον Δημήτριο Σεμιτέλο, στον Νικόλαο Τσιγκά, τον Ιωάννη Λαμπρίδη, τον Ζήκο Ρώση, τον Φίλιππο Σακελλαρίου, τον Αριστοτέλη Μίσιο, τον Ιωάννη Αργυριάδη, τον Νικόλαο Τζούμη, τον Βασίλειο Βέλλα, τον αλυσμόνητο Γιάννη Σαράλη και να σταθούμε σ' αυτούς που ζούν ανάμεσα μας: στους Καθηγητές Σωτήρη Δάκρη, Παναγιώτη Χρήστου, στον Υφηγητή Σοφοκλή Λώλη, στο σεβαστό μου Γυμνασιάρχη Οδυσσέα Φραγκούλη, στους Καθηγητές Κλέαρχο Στάρα και Θωμά Μπαϊρακτάρη, στους Νομικούς Αριστοφάνη Γκιλέτη, Πάνο Ζυγούρη και Γιώργο Σωτηρόπουλο, και στους εκπαιδευτικούς Γιώργο Δουβλή, Σάββα Θεοδώρου, Γιώργο Στύλο, Θρασύβουλο Μπέλλα, Δημήτρη Χόρεβα και σε δεκάδες άλλους που ανήκουν σε ποικίλες ειδικότητες.

III ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ

Επιχειρώντας μια προεισαγωγική ενημέρωση στα οικονομικά θα πρέπει να πούμε κάτι και για το νομικό καθεστώς της Ριζαρείου, γ'ατί κι' αυτό συνδέεται στενά με το θέμα.

Η Ριζαρείαος λοιπόν θεωρείται σε

ότι μεν αφορά την παρεχόμενη από αυτή εκπαίδευση Ν.Π.Δ.Δ., σε ότι αφορά την διαχείριση της περιουσίας της Ν.Π.Ι.Δ., το οποίο υπάγεται στις Διατάξεις του Ν. 2039/39 Περί Κληροδοτημάτων. Ειδικότερα η Ριζαρείαος εποπτεύεται από το Υπουργείο Παιδείας (το οποίο εκπροσωπείται στις συνεδριάσεις του Συμβουλίου της με Κυβερνητικό Επιτρόπο) και από το Υπουργείο Οικονομικών, το οποίο εγκρίνει τους προϋπολογισμούς και ασκεί περιοδικό έλεγχο νομιμότητας των πράξεων του Κληροδοτήματος. Γενικά, κατά τις Εκθέσεις των εποπτεουσών Αρχών, η Ριζαρείαος θεωρείται από τα πιο άφραγα σε λειτουργία και διαχείριση Κληροδοτήματα.

Κυρίαρχο όργανο, το οποίο καθορίζει την πορεία και αποφασίζει για κάθε θέμα που σχετίζεται με τη λειτουργία του Κληροδοτήματος, είναι το 10μελές Συμβούλιο των Εκτελεστών και αμέσως μετά η Γραμματεία με την Κεντρική της Υπηρεσία.

Ως προς τα οικονομικά τώρα θα πρέπει κατ' αρχήν να επισημάνουμε ότι τα εισοδήματα της Ριζαρείου προέρχονται κατά 90% περίπου από μισθώματα των ακινήτων της.

Τις υπόλοιπες πηγές εσόδων συμπληρώνουν μερίσματα Χρεωγράφων, εισπραξίες του Χειροτεχνικού Εργαστηρίου Μονοδενδρίου, εισπραξίες των 2 Ναών και πόροι από ορισμένα μικρά Κληροδοτήματα, τα οποία διαχειρίζεται η Ριζαρείαος, κατά τη θέληση των ιδρυτών τους.

Πιο αναλυτικά τα έσοδα της Ριζαρείου κατά το έτος 1984, για το οποίο έχουμε πλήρη απολογιστικά στοιχεία αυτή τη στιγμή, ήταν τα εξής:

Από ακίνητα	81.500.000
Από χρεώγραφα: 1398 μετοχές Εθνικής Τραπέζης, 89 Τραπεζής Ελλάδος και 742 Κτηματικών	1.300.000
Από Χειροτεχνικό Εργαστήριο Μονοδενδρίου	2.000.000
Από Ναούς	1.000.000
Από εισφορές άλλων Κληροδοτημάτων	4.100.000
Από δάνειο για αποκατάσταση ζημιών λόγω σεισμών	2.000.000
Σύνολο	92.000.000

Τα αντίστοιχα έξοδα για τον χρόνο ανήλθαν σε 91.000.000 και καλυφταν τις παρακάτω κατηγορίες:

Έξοδα Διοικήσεως	15.000.000
Λειτουργία Σχολής Αθηνών	46.000.000
Μίσθωμα για το Ζαγόρι (δηλ. το 30ο) της γνωστής Εφετειακής απόφασης	22.000.000
Έξοδα Ναών	2.000.000

Απόσβεση δανείων	6.000.000
Σύνολο	91.000.000

Να ιδούμε τώρα ποιά είναι τα επί μέρους περιουσιακά στοιχεία της Ριζαρείου και τι αποδίδει ή δεν αποδίδει το καθένα απ' αυτά.

Κατ' αρχήν η Ριζαρείαος έχει στην κυριότητά της 6 μεγάλα οικόπεδα (5 στην Αθήνα και ένα στα Γιάννινα):

— Τό πρώτο απ' αυτά είναι το λεγόμενο κεντρικό της ακίνητο στην καρδιά της Αθήνας στην οδό Βασ. Σοφίας 24. Αυτός ο χώρος ξεπερνάει σε παλιότερα τα 35 στρέμματα αλλά ύστερα από πίεση της πολιτείας ανταλλάχθηκε το μεγαλύτερο κομμάτι του με άλλα κτήματα του Δημοσίου (που θα ιδούμε πιο κάτω) για να γίνει εκεί το σημερινό ωραίο πάρκο. Τελικά στη Ριζαρείαος μετά την ανταλλαγή έμεινε το παραδοσιακό κτίριο των Γραφείων της Διοικήσεώς της, ο Ναός του Αγ. Γεωργίου με το προαύλιο και έκταση 3,5 στρεμμάτων για να ανοικοδομηθεί εκεί στο μέλλον με ειδικούς όρους δόμησης το Πολιτιστικό Κέντρο της που Παράλληλα θα πρέπει να είναι και το Πολιτιστικό Κέντρο του Ζαγορίου και των Ηπειρωτών της Αθήνας.

— Το άλλο μεγάλο κτήμα είναι των νέων Διδασκηρίων της Σχολής στο Χαλάνδρι, έκτασης 80 στρεμμάτων, το οποίο αγοράστηκε το 1937 από το Συμβούλιο από κάποιο Στρατηγό Κόρακα αντί 2.800.000 δρχ. τότε. Σ' αυτή την έκταση έκτισε μεταξύ 1956 - 1960 η Ριζαρείαος διδακτήρια και Ναό για τις εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών, με χρήματα τα οποία εξοικονόμησε από την πώληση στη ΔΕΗ το 1954 αντί 10 εκατομ. μικρής έκτασης της στο οικόπεδο της Βασιλίσσης Σοφίας. (Τελικά ούτε η ΔΕΗ έκτισε διότι απαλλοτριώθηκε από το Κράτος).

— Υπάρχει ακόμη ένα μικρό οικόπεδο 4 στρεμμάτων εκτός σχεδίου στο Μαρούσι και έχουμε και τα τρία οικόπεδα, τα οποία περιήλθαν στην κυριότητα της Ριζαρείου από την ανταλλαγή του κεντρικού της οικοπέδου: Δηλαδή

α) Η έκταση των 17 στρεμμάτων με το κτίριο του παλαιού Αγροτικού Ορφανοτροφείου στους Αμπελόκηπους εδώ στα Γιάννινα,

β) το οικόπεδο, όπου η παλιά Ιόυνος Σχολή μεταξύ των οδών Ακαδημίας, Χαρ. Τρικοπούλη και Ζωοδ. Πηγής έκτασης 2.150 μ. απέναντι από τη Λυρική Σκηνή στην Αθήνα,

γ) πάνω απ' όλα η έκταση των 17 στρεμμάτων στο Δέλτα του Π. Φαλήρου, όπου παλαιότερα ήταν οι εγκαταστάσεις της Πολεμικής Αεροπορίας.

Απ' όλα αυτά τα 6 οικόπεδα προσδοκώ προς το παρόν είναι εκείνα της Ιονίου Σχολής και των Ιωαννίνων, όπου το πρώτο έχει νοικιαστεί σε πλειοδότη για πάρκινγκ έναντι 6.000.000 δρχ. το χρόνο (500.000 δρχ. το μήνα) ενώ το δεύτερο αποδίδει 1.800.000 δρχ. το χρόνο από

ενοίκιο που πληρώνει το Κράτος για τη χρήση εκ μέρους Τεχνικών Σχολών των εγκαταστάσεων του Αγροτικού Ορφανοτροφείου Ιωαννίνων.

Τα προσδοκώφωρα τώρα ακίνητα της Ριζαρείου, με την ετήσια απόδοση του καθενός ξεχωριστά, είναι τα παρακάτω:

— Εξώωροφη οικοδομή στην οδό Ευαγγελιστριάς και Ερμού (όπου η Δημόσια Διοίκηση)	32.000.000 δρχ
— Οικοδομή Τσαμαδού — Εθν. Αντιστάσεως στον Πειραιά	23.000.000 δρχ
— Οικοδομή Ακτής Ποσειδώνος 24 στον Πειραιά	5.000.000 δρχ
— Οικοδομή Νικήτα 10 Πειραιά	3.500.000 δρχ
— Οικοδομή Ερμού 61 στην Αθήνα	2.500.000 δρχ
— Οικοδομή Απόλλωνος 35 στην Αθήνα	2.500.000 δρχ
— Οικοδομή Ναυαρίνου — Αριστέιδου στον Πειραιά	2.400.000 δρχ
— Οικοδομή Κόδρου 14 στην Αθήνα	460.000 δρχ
— Οικοδομή Απόλλωνος 25 στην Αθήνα	340.000 δρχ
— Οικοδομή Αγ. Ανδρέου 4	320.000
— Διαμέρισμα Πατρ. Ιωακείμ 18 Αθηνών	480.000 δρχ
Σύνολο	73.000.000 δρχ

Μια και ο λόγος για τα ακίνητα, θα πρέπει να αναφερθούμε και στο σημαντικότερο αξία οικόπεδο στην Κατερίνη που δώρησε στη Ριζαρείαος ο συχωρεμένος Γιαννιώτης Μητροπολίτης Κίτρους Παρθένιος Βαρδάκας, το οποίο ύστερα από μεγάλες ταλαιπωρίες της Ριζαρείου απαλλοτριώθηκε τώρα ο Δήμος Κατερίνης.

Μελετώντας κάπως προσεκτικότερα τα περιουσιακά και οικονομικά στοιχεία της Ριζαρείου, μπορούμε να καταλήξουμε στα εξής γενικά συμπεράσματα:

ΠΡΩΤΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ: Η Ριζαρείαος έχει αδιατήρητης αξίας οικόπεδα και ακίνητα και είναι από τα λίγα — αυτό το λέμε υπεύθυνα Κληροδοτήματα το τόπου μας που συντήρησαν και αξιοποίησαν την περιουσία τους. Μπορεί ορισμένοι να αποδίδουν σε παλιότερους Εκτελεστές ελάχιστα φιλικά προς το Ζαγόρι αίσθημα, αλλά όμως τους ανήκει η τιμητική αναγνώριση ότι έκαναν εις το έπακρο το καθήκον τους για τον πολλαπλασιασμό της περιουσίας των Μεγάλων Ευεργετών.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ: Η Ριζαρείαος ισοσκελίζει τα τελευταία χρόνια τους προϋπολογισμούς της, αλλά δεν κατορθώνει να έχει πλεόνασμα γιατί δυστυχώς τα μισθώματά της είναι σχετικά καθυλωμένα (υπολογίζουμε συμβατική αύξηση 20 — 25 ο) ανά διετία) ενώ την ίδια περίοδο ανε-

ΠΙΝΔΟΣ

Πολλά είναι τα ψηλά βουνά και τα ουρανοφτασμένα. Σαν τούτο της Πατρίδας μου δεν είν' άλλο κανένα. Παραμερίστε ταπεινά, κάντε πελώρια θέση βουνά μου ανάμεσα απ' τη γης, ο ΠΙΝΔΟΣ να χωρέσει. ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ

Αγαπητέ κύριε Κυριαζή,
Το χαίρουμε και το διαβάζω το πολυλήπλευρα ενδιαφέρον και ζωντανό «ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ».
Έρχεται πάντα με τον βουνίσιο άερα του. Σας ευχαριστώ και σας

στέλνω τις ευχές μου για καλή χρονιά. Εσώκλειω και τη μικρή συνδρομή μου.

Με φιλικούς χαιρετισμούς
Χρυσάνθη Ζιτσαία
24 - 12 - 85

βαίνουν τα έξοδα λειτουργίας των Σχολών και της διοικήσεως λόγω του πληθωρισμού και των γνωστών παροχών της Πολιτείας προς τους εργαζομένους.

Καί ΤΡΙΤΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ: Μεγάλη και μοναδική ελπίδα για μια ουσιαστική οικονομική άνθηση του Κληροδοτήματος απ' την οποία πρώτα — πρώτα απόλα θα ωφεληθεί το Ζαγόρι απομένει για τα αμέσως επόμενα χρόνια η αξιοποίηση των τριών οικοπέδων, τα οποία περιήλθαν από την ανταλλαγή του κεντρικού της οικοπέδου.

Αλλά ήδη αγγίσαμε τα δύο μεγάλα προβλήματα, τα οποία ταλαιπωρούν περισσότερο από 8 χρόνια την ιστορία της Ριζαρείου: το πρώτο απ' αυτά είναι η αναβάθμιση της Εκκλησιαστικής Σχολής των Αθηνών και το δεύτερο η περίπτωση και αξιοποίηση της περιουσίας του Κληροδοτήματος. Ας τα δούμε και τα δύο από κοντά.

Η Ριζαρείαος ύστερα από μια λαμπρή περίοδο σπουδαιών προσφορών στη γενική και εκκλησιαστική παιδεία περνάει σήμερα μια κρίση σε ότι αφορά το εκπαιδευτικό της έργο. Εκκίνησε σαν Σχολή πενταετούς φοίτησης με εσωτερικούς μαθητές τελειόφοιτους Ελληνικού Σχολείου, όπου το 5ο της έτος εθαιρείτο Πανεπιστημιακό ή προπαρασκευαστικό για το Πανεπιστήμιο, εξελέχθηκε σε Ιεροδιδασκαλείο, όπου οι απόφοιτοι του έπαιρναν το πτυχίο του δασκάλου, διορίζονταν σε χωριά κάτω των 1.000 κατοίκων και είχαν το δικαίωμα να ιερωθούν μετά το 30 έτος της ηλικίας, επαναλειτούργησε σαν πεντάξια και εξατάξια ιερατική Σχολή, ξανάγινε Ιεροδιδασκαλείο, έπταετές γυμνάσιο — Λύκειο με παράλληλη Ανώτερη Εκκλησιαστική Σχολή για να συρρικνωθεί και να καταλήξει επί των ημερών μας σε Εκκλησιαστικό Λύκειο 4ετούς φοίτησης με 130 μαθητές, εκ των οποίων ένας μόνον Ζαγοριώτης.

Οι απόφοιτοι της Γης τάξης του 4ετους Λυκείου μας μπορούσαν να συμμετάσχουν στις γενικές (πανελλαδικές) εξετάσεις ή να συνεχίσουν στη Δ' τάξη απ' όπου αποκτούν πτυχίο για έρωση Β' κατηγορίας. Να τονίσουμε ακόμη ότι οι απόφοιτοι της Γης τάξης που συμμετείχαν στις πανελλαδικές ευνοούνταν κατά την εισαγωγή τους στις Θεολογικές Σχολές

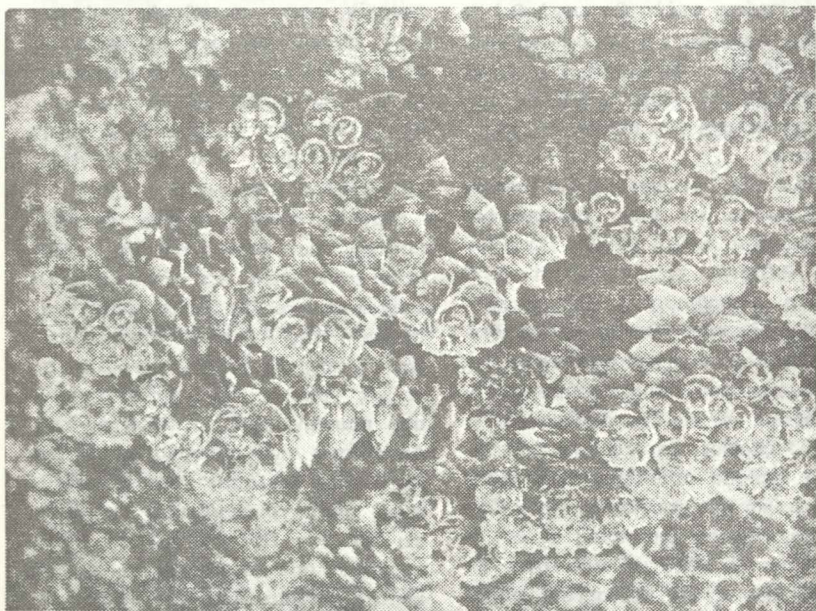
Μη σας παραξενεύει η επιμονή στους Εθνικούς και όχι μόνο θρησκευτικούς κινδύνους από την επώδυνη των αιρέσεων. Ξέρετε ότι αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα εκπροσωπούνται και διαδίδονται ασύδοτα τις σκοτεινές ιδέες τους πάνω από 150 αιρέσεις και ότι υπάρχει αίρεση που μοιράζει διπλώματα ξένου Πανεπιστημίου με μαθήματα δι' αλληλογραφίας προς προσέλευση απλών οπαδών;

ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ

ΚΩΣΤΑ Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗ

ΒΟΤΑΝΙΚΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ
ΓΑΛΑΤΣΙΔΑ

Πολύ παράξενο φυτό η άσπρη γαλατσίδα, αλλά και σε μεγάλη αφθονία στην περιοχή του χωριού μας. Αποτελείται αυτό το φυτό από μερικούς θλαστούς σαρκώδικους, χοντρούς λιγάκι πιο παχύτερους από το μολυβοκόντυλο και μακρυνούς από 20 — 40 πόντους, που δεν στέκονται όρθιοι, αλλά σέρνονται στο έδαφος τις πιο πολλές φορές ακτινωτά. Αυτοί οι θλαστοί έχουν σχεδόν σ' όλο το διάστημα τους εκτός από λίγο τμήμα τους που θρίσκεται προς τη ρίζα, εναλλασσόμενα πυκνά φύλλα με σχήμα μυγδαλωτό και μυτερή κορυφή, αλλά μικρότερα από το μέγεθος του μύγδαλου. Το χρώμα των φύλλων είναι πρασινογάλαζο. Σ' όποιο σημείο του φυτού αυτού, είτε από τα φύλλα του, είτε κι από τον κορμό του γίνεται κάποιος πληγή ή σπάσιμο, βλέπει κανένας να θγαίνει σε σταγόνες ένα άσπρο και κάπως παχύρευστο υγρό σαν γάλα. Για το λόγο αυτό έχει και το λαϊκό όνομα «γαλατσίδα». Μάλι-

στα αυτό παίρνει και το χαρακτηριστικό συμπληρωματικό λαϊκό όνομα «γαλατσίδα άσπρη» σε αντιδιαστολή προς ένα άλλο είδος φυτού, για το οποίο θα γίνει λόγος παρακάτω και που θγαίνει γάλα κίτρινο καιγι' αυτό λέγεται εκείνο «γάλατσίδα κίτρινη». Και τα δύο αυτά τα φυτά είναι δικτυλλήδονα, άλλα ανήκουν σε διαφορετικές οικογένειες. Η άσπρη γαλατσίδα ανήκει στην οικογένεια EUPHORBIACEA λέγεται επιστημονικά EUPHORBIA NUCAEENSIS ενώ η κίτρινη γαλατσίδα ανήκει στην οικογένεια PAPAVERACEAE και λέγεται επιστημονικά HELIDONIUM MAJUS.

Η άσπρη λοιπόν γαλατσίδα, όπως ρεΐπαμαν, δεν έχει όρθια θλαστάρια και παραμένει χλωρή σ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Το υγρό που θγαίνει από την πληγή της έχει φαρμακερές ιδιότητες. Υπήρξαν πολλές περιπτώσεις, που με χέρια λερωμένα από το γάλα αυτού του φυτού διάφορα άτομα στο χωριό μας και ιδιαίτερα παιδιά τα έφεραν σε επαφή με το πρόσωπό τους και έπαθαν ενοχλητικά ερεθίσματα στο δέρμα τους. Η γαλατσίδα αποφεύγεται να φαγωθεί από όλα τα ζώα. Εξάρση μοναδική αποτελεί στο ζήτημα αυτό ο λαγός και μόνο κατά τη διάρκεια του χειμώνα και στην περίπτωση που η γη είναι σκεπασμένη με παχύ στρώμα χιόνι. Τότε, όταν το χιόνι έχει σκεπασμένον όλον τον τόπο, ο κακόμοιρος ο λαγός καταφεύγει κάτω από κανένα πυκνό κέδρο. Το πυκνό αγκαθωτό φύλλωμα του κέδρου εμποδίζει το χιόνι να πέσει κάτω απ' αυτό και έτσι εκεί σχηματίζεται ξέχονο καταφύγιο για το λαγό. Εκεί κιάχνει το γιατάκι του και κάθεται κρυμ-

μένος όλη μέρα. Τη νύχτα όμως από την πολλή του πείνα, αναγκάζεται και θγαίνει όξω και πηδώντας πάνω στο παγωμένο στρώμα του χιονιού, προσπαθεί να θρεί γύρω από το γιατάκι του κανένα φυτό γαλατσίδας από το οποίο τρώγει μερικά φύλλα της κορυφής του για να κορέσει τη μεγάλη του πείνα. Αμέσως όμως πάλι με πηδήματα θρίσκεται στο καταφυγίο του, κάτω από τον κέδρο. Αυτή όμως η έξοδος του ιδιαίτερα κατά τις ύστερα από τα μεσάνυχτα ώρες καταντάει τις πιο πολλές φορές μοιραία γι' αυτόν. Το πρωί που θγαίνουν οι κυνηγοί με τα τουφέκια τους για κυνήγι προσέχουν να θρούν τα φυτά από τις γαλατσίδες που τσίμπησε λίγα φυλλαράκια ο λαγός. Αμα ιδούν τις κορυφές τους νάχουν φαγωθεί και να τράχει γάλα απ' αυτές, καταλαβαίνουν πως αυτό έγινε από κάποιον λαγό που έχει το γιατάκι του εκεί κοντά κάτω από κάποιο κέδρο. Ψάχνουν τότε με προσοχή κάτω από τα κέδρα, ανακαλύπτουν το καταφύγιο του λαγού και τον σκοτώνουν με το ντουφέκι. Πάντως από το νόμο απαγορεύεται αυτός ο άνανδρος τρόπος για το σκότωμα του λαγού.

Η άσπρη γαλατσίδα χρησιμοποιείται και στο σπλόνισμα κάποιων οβίρας στο ποτάμι του Βίκου ή σε άλλο τέτοιο κατά το καλοκαίρι για να πιάνουν ψάρια που θρίσκονται μέσα σ' αυτή, όταν σταματάει το ρέμα του ποταμιού να τρέχει. Βέβαια κι αυτός ο τρόπος της ψαρικής είναι απαγορευμένος. Για τη χρησιμοποίηση της γαλατσίδας στον τρόπο αυτόν της ψαρικής, που λέγεται «σπλόνισμα» έχω γράψει στο θιβλίο μου με τίτλο «Μπάγια» Α' σελ. 152 τα εξής: . . . «Για το σπλόνισμα της οβίρας χρησιμοποιείται ένα ποσό (10 — 15 κιλά) από ασθέστη, δηλαδή νάναι κομμάτι, καλής ποιότητας. Ακόμα χρησιμοποιούνται και δύο είδη φυτάνιο σπλόνος ή λιπούσι και η άσπρη γαλατσίδα. Το λιπούσι επιστημονικά λέγεται VERBASCUM και η γαλατσίδα EUPHORBIA. Μεγαλύτερη ποσότητα χρειάζεται από λιπούσι και λιγότερη από γαλατσίδα. Τα λιπούσια κόβοντας τα τα κάνουν δέματα και τα κουβαλούν στην οβίρα που θα σπλόνισουν. Εκεί ρίχνουν πρώτα την ασθέστη λίγη λίγη στο νερό. Παίρνουν έπειτα τα λιπούσια κι ανακατώνουν μ' αυτά το νερό της οβίρας από όλες τις μεριές και σταυρωτά και διαγώνια. Όλη η τέχνη έγκειται στο να λυώσει η ασθέστη καλά και ν' θγει αρκετή ουσία από τα φυτά. Με το ανακάτωμα το νερό θολώνει και γίνεται σαν αραιό γαλάκτωμα. Κατόπιν τραβιούνται οι άνθρωποι από την οβίρα και περιμένουν κάμποσες ώρες, ώσπου να γίνει η σχετική επιπένεργεια. Χρειάζεται χρονικό διάστημα περισσότερο από 2 — 3 ώρες. Εξαρτιέται από την ποιότητα και την ποσότητα της ασθέστης και την αναλογία των φυτών. Ύστερα από κάμποσες ώρες αρχίζει το νερό να λαγαρίζει και να φαίνονται στην επιφάνεια νεκρά, όχι μόνο τα ψάρια αλλά και τα βατράχια και όλος ο ζωικός κόσμος της οβίρας. Μάλιστα όλα αυτά αρχίζουν να συγκεντρώνονται προς τις άκρες της οβίρας, απ' όπου εύκολα τα μαζεύουν οι πλωνιστάδες. Τα θάζουν στα καλάθια και τα μοιράζονται. Κάποτε η ενέργεια του σπλόνισμα αργάει να φανεί. Περιμένουν ολόκληρη τη μέρα χωρίς αποτέλεσμα. Την άλλη μέρα θγαίνουν τα ψάρια στην επιφάνεια. Αν αργήσουν να μαζευτούν και να μαγειρευτούν πολλές φορές χαλνούν. Τα τελευταία χρόνια δεν συνηθίζεται και τόσο πολύ το σπλόνισμα . . . »

Στο χωριό μας οι γυναίκες συνηθίζουν κατά την Πρωτομαγιά να τοποθετούν πάνω από το δοχείο που αρμέγουν το γάλα (κακάβι), αφού το σκεπάσουν πρώτα, ένα κομμάτι γαλατσίδας. Το κάνουν αυτό γιατί πιστεύουν πως με τον τρόπο αυτό θα πολλαπλασιαστεί όλο το καλοκαίρι το γάλα από τα ζώα τους.

Καθώς σημειώθηκε παραπάνω, η γαλατσίδα παραμένει και κατά το χειμώνα σε χλωρή κατάσταση. Κατά τα τέλη όμως του φλεβάρη αρχίζει να ζωηρεύει κάτωως η κορυφή της,

η οποία μεγαλώνοντας αρχίζει και να ορθώνεται λιγάκι. Κατά το Μάρτη δε και τον Απρίλη την κορυφή της θγαίνει κάτι πολύ όμορφα λουλούδια με διάφορα χρώματα, κατά κύριο λόγο κίτρινα με ανάμικτά μικρά τέτοια κόκκινα. Πάντως κατά τους μήνες αυτούς ολόκληρο το φυτό παρουσιάζει μια εξαιρετική ζωρότητα. Από τα λουλούδια της σχηματίζονται άφθονοι καρποί και σπόροι, που ύστερα από το ωρίμασμά τους πέφτουν στη γη και παραμένουν μονάχα οι θλαστοί στρωμένοι στο έδαφος τις πιο πολλές φορές σε σχήμα ακτινωτό και τα φύλλα της που κάποτε παίρνουν χρώμα λιγάκι κοκκινωπό.

Η γαλατσίδα, η άσπρη δηλαδή, είναι φυτό δικτυλλήδονα και στην οικογένεια EUPHORBIACEAE και στο γένος EUPHORBIA. Στο γένος αυτό υπάρχουν και άλλα είδη εκτός απ αυτό που περιέγραφα παραπάνω, το EUPHORBIA NICAENSIS, όπως λέγεται επιστημονικά η άσπρη γαλατσίδα. Τέτοια είδη είναι: EUPHORBIA SILVATICA, EUPHORBIA GERADIANA, EUPHORBIA HELIOSCOPIA, EUPHORBIA PAPPYOSA, EUPHORBIA VERRUCOSA, EUPHORBIA BUMBELLATA. Από τα παραπάνω είδη έχω αντιπρόσωπους στη βοτανική μου συλλογή. Τους επιστημονικούς προσδιορισμούς έχω κάνει σύμφωνα με τα συγγράμματα Γάλλου βοτανολόγου GASTON BONNIER. Έχω αμφιβολία για το είδος EUPHORBIA SPINOSA. Όλα τα παραπάνω είδη σε άγρια κατάσταση. Στο χωριό καλλιεργιέται σαν καλλωπιστικό φυτό το είδος EUPHORBIA PEPLIS που είναι γνωστό με το λαϊκό όνομα «πέπλο της νύφης» ή «αφροθάλασσα».

ΤΑ ΖΑΜΠΑΚΙΑ

Στο χωριό μας οι γυναίκες από τα παλιότερα ακόμα χρόνια, όταν θλέπουν καν' ένα νεαρό άτομο πολύ όμορφο, αλλά και πολύ άσπρο και καθαρό, το χαρακτηρίζουν με τη λέξη «ζαμπάκι», ή και «ζαμπακένιο». Άκούει κανένας να λένε συχνά: «Έχει ή Όλγα ένα παιδί ζαμπακένιο». «Είναι το παιδί της μιά χαρά σαν το ζαμπάκι».

Άγρια θολβώδικο φυτά είναι τα ζαμπάκια. Καλλιεργούνται όμως από τις γυναίκες και στις αλλές και στις άκρες από τους κήπους. Βρίσκονται σε σχετική αφθονία στα απόκρημνα μέρη της χαράδρας του Βίκου. Οι χωριανοί μας από τα παλιότερα ακόμα χρόνια έχουν πάρει από κεί θολβούς και τούς φυτέψαν στο χωριό, ο καθένας στις αλλές και στους κήπους του.

Έτσι τα ζαμπάκια βρίσκονται και σε άγρια κατάσταση (αυτοφυή), αλλά και καλλιεργούνται ταυτόχρονα για καλλωπιστικούς σκοπούς.

Οι θολβοί από τα ζαμπάκια κατά το Φλεβάρη μήνα αρχίζουν να πετάζουν πάνω από το έδαφος τα μακρουλά τους στενά φύλλα και κατά το Μάρτη και τον Απρίλη - εξαρτιέται από το προσηλιακό μέρος όπου βρίσκονται - θγαίνουν ανάμεσα απ' αυτά και τα λουλούδια τους, τα «ζαμπάκια». Ανάμεσα από πολλά στενά και μακρουλά (ως 25 - 30) πόντους φύλλα θγαίνουν κάτι πράσινα ποώδικο μονόκλινα θλαστάρια, που έχουν περίπου το ίδιο ύψος με τα φύλλα και πού το καθένα απ' αυτά στην κορυφή του φέρνει ένα και μοναχό ωραιότατο λουλούδι με ξέσπασμα πέταλα και μιά θεοπέσια μυρωδιά. Στο κέντρο θέβαια του λουλουδιού υπάρχουν τα άλλα όργανα του με διαφορετικό κτρινοκόκκινο χρωματισμό.

Σε μερικά κάπως απότομα ζωνάρια της χαράδρας του Βίκου είναι τόσο πολλά τα ζαμπάκια, ώστε κατά τον Απρίλη μήνα άσπρίζουν απ' αυτά ολόκληρες μικρές απότομες πλαγιές και χύνουν το όμορφο μεθυστικό τους άρωμα σε αρκετά μακρινή απόσταση.

Τα λουλούδια αυτά χρησιμοποιούνται για το στόλισμα του σταυρού κατά τη γιορτή της Σταυροπροσκύνησης και για το στόλισμα του Έπιτάφιου κατά τη Μεγάλη Παρασκευή. Μπρούκετο από ζαμπάκια διατηρείται σε δοχείο με νερό για

άρκετες μέρες. Ύστερα όμως από 2 - 3 μέρες χάνουν αυτό το ωραίο άρωμα. Κάποτε προπολεμικά είχαμε δοκιμάσει με τα παιδιά του σχολείου μου και έφάρμοσαν καλλιέργεια του λουλουδιού αυτού πολύ πετυχημένη με το σύστημα της Κινέζικης καλλιέργειας, δηλαδή όχι στο χώμα αλλά μέσα σε δομάτιο.

Τα ζαμπάκια είναι μονοκοτυλήδονα φυτά, όπως είναι σχεδόν όλα τα θολβώδικο. Ανήκουν στην οικογένεια των «Αμαρυλλιδών» (AMARYLLIDACEAE) και στο γένος που λέγεται «Νάρκισσος» (NARCISSUS). Το επιστημονικό του όνομα είναι NARCISSUS POETICUS δηλαδή Νάρκισσος των ποιητών.

Από κάποιον ή κάποιους σχετικούς αρχαίους μύθους γύρω από το Νάρκισσο άπαντούν στο Έλληνικό μας λεξιλόγιο οι λέξεις «ναρκισσίζομαι» και «ναρκισσισμός» κ.λ.π. Με τις λέξεις αυτές χαρακτηρίζεται η ιδιότητα, που έχει κάποιος να αυτοθαυμάζεται. Πολλές παραλλαγές μύθων για το Νάρκισσο μάς έχει δώσει η Αρχαία Έλληνική μυθολογία. Ένας απ' αυτούς τους μύθους, ο πιο γνωστός, μάς λέγει τα εξής: «Ο ποταμός Κηφισσός και νύμφη Λειριώπη είχαν ένα παιδί, που το έλεγαν Νάρκισσο. Ο Νάρκισσος ήταν πολύ χαριτωμένο παιδί (ζαμπακένιο) θά το έλεγαν σήμερα οι γυναίκες στο χωριό μας) και σαν μεγάλωσε έγινε ένας ωραιότατος νέος. Όποιος τον

έβλεπε δέ σήκωνε τα μάτια του απ' αυτόν. Ήθελε να τον αποθαυμάσει όσο το δυνατό πιο πολύ. Κάποτε ο ωραίος Νάρκισσος πέρασε από μιά πηγή στον Έλικωνα, από την οποία έτρεχαν πολλά πεντακάθαρα νερά. Στά νερά αυτά καθρεφτίστηκε ο Νάρκισσος και άρχισε να θαυμάζει την όμορφη του. Έρωτεύτηκε τη μορφή του, τον εαυτό του και δεν ένουσε με κανέναν τρόπο να απομακρυνθεί από κεί. Ήθελε να μένει πάντα εκεί και να θαυμάζει την όμορφη του. Πήγαν να τον αποσπάσουν από κεί, αλλά κόπος μάταιος. Στάθηκε αδύνατο. Ακόμα πήγαν ωραιότερες νύφες και νεράιδες, αλλά αυτές δεν τους έδωσε καμιά σημασία. Παρέμεινε εκεί προσηλωμένος με το να θαυμάζει την όμορφη του, ώσπου πέθανε από την πείνα. Οι Θεοί τότε τον έκαναν φυτό θολβώδικο, που κάθε άνοιξη θγαίνει τα τόσο όμορφα και άρωματικά λουλούδια, που τα λέμε στο χωριό μας «ζαμπάκια».

Στην ίδια οικογένεια AMARYLLIDACEAE και στο ίδιο γένος δηλαδή στο γένος NARCISSUS ανήκει και το πολύ συνηθισμένο είδος Ναρκισσου που υπάρχει στο χωριό μας και αυτό σαν καλλωπιστικό που έχει το λαϊκό όνομα «τσαούσι». Αυτό μπορεί να χαρακτηριστεί σαν αδερφί του προηγούμενου φυτού του NARCISSUS POETICUS, αλλά το επιστημονικό του όνομα

επιληψίας και την ευχήν του Σπ. Βασιλείου να γίνονται καλώς οι εργασίες του Συνεδρίου.

Η μυστική αίθουσα του Σχολείου και οι τάξεις παρουσιάζονται κατά την ήσαν εν αριστοκρατική πεπληρωμένη κατάσταση μη υστερήσαντων εις την παρακολούθησιν των εργασιών του Συνεδρίου και των γυναικών του Σωματείου και των πληρωστέων χωριών.

Το Συνέδριον παρακολούθησαν ο εξοχότατος Γενικός Διοικητής κ. Ξαν. Μαυρομμάτης μετά της διδασκ. ανεψιάς του τύπου ευγενούς αρετής και ωραιότητας φυσιογνωμίας. Ο κ. Μαυρομμάτης καθ' όλην την διάρκειαν του Συνεδρίου αγένεστο ακουσίαν των ενθουσιαστικών ενθουσιών δια του υπέρ της Ηπείρου και συγκεκριμένης της επαρχίας Ζαγορίου ενδιαφέροντος, εξωτερικεύθη δε προς αυτών η αληθής λύπη των Ζαγοριτών και εν γένει των Ηπειρωτών δια την εξ Ηπείρου απομακρύνσιν του.

Πλήρη του κ. Διοικητού παρακολούθησαν το Συνέδριον οι θουλευταί κ. Αλ. Μελίος, Διμ. Μπότσαρης και Αλ. Λούλης, ο Νομαρχών κ. Σβολόπουλος, ο επιτελεστής κ. Ραζής, ο Διοικητής Χωροφυλακής κ. Οικονομίδης, ο αντισυγγενής κ. Παπαδόπουλος, ο επιθεωρητής των εισηγμένων Ζαγοριτών κ. Π. Δεστούνη, ο επιθεωρητής των δημωσίων έργων κ. Καρπούζης, ο επιθεωρητής των γυμνασίων κ. Φιλίππου, ο γυμνασιάρχης και πρώην θουλευτής κ. Καλλιόης, ο επιθεωρητής των Διμ. Σχολείων κ. Παπαδόπουλος μετά της κυρίας του, ο διατάκτης, οι αντιπρόσωποι του τύπου, οι αστυνόμοι περιφερειάς Ζαγορίου και πλείστοι άλλοι εκ των επισήμων.

Ο πρόεδρος της εκτελεστικής του Συνεδρίου Επιτροπής και Πρόεδρος του Ζαγοριτικού Συλλόγου προ της εισόδου εις την ημερίδα διάταξιν εκάλεσε τον κ. Γεν. Διοικητή, που παρευρισκόμενος κ. Βουλιώτης, τους αντιπροσώπους του τύπου όπως επιθυμούντες λάβωσι τον λόγο.

Οι θουλευτά κ. Μπότσαρης και Λούλης επισφύλαχθησαν να λαβώσι τον λόγο κατά την συζήτησιν της ημερησίας διατάξεως, ότι εδόθη ο λόγος εις τον αντιπρόσωπον της «Ηπείρου» κ. Γεώργ. Ρίτσην προσφωνήσαντα το συνέδριον εκ μέρους αυτής (Σ. Σ. Η. Την προσφώνησιν θα δημωσιεύσωμεν ο λόγος εις τον πέλο της περιγραφής του συνεδρίου).

Μετά την εκ μέρους της «Ηπείρου» ανωτέρω προσφώνησιν του κ. Γεωργ. Ρίτση ο Πρόεδρος του Ζαγοριτικού Συλλόγου και διευθυντής των εργασιών των Ιωαννίνων κ. Κωνστ. Κασσαδής εν προφανεί ανακηρύσσει χαιρετίσματα εκ μέρους του Συλλόγου τους εις το Συνέδριον συνεληθέντα επιμένοντας και φιλικούς Ζαγοριστίους προς εξέτασιν και θεραπείαν των πολλών

των συμφερόντων και ζητημάτων του Ζαγορίου.

Ο κ. Κασσαδής μετὰ αλλών λέγει και τα εξής: Αναλογίζομαι επίσης ότι υπό χαλεπές άλλως περιστάσεις και πολύ διαφόρους συνθήκας εις αποκαταστάσιν και διαρκή σχεδόν συνέδριον συνήρχοντο οι πατέρες ημών και ως μόνον εφόδον έχοντες τον αγρόν και άκριασιν πατριωτισμών, την ειλικρινή και ανυστατόδουλον σκέψιν, τον ένθεον ζήλον και την καλάντατον προθυμίαν κατεβύθησαν να εγκατέστησαν και το ανεξήγητον θαύμα του να διατηρήσων την ελευθερίαν του γένους αυτού καθ' όλην χρόνον το Πανελλήνιον ήσπαιρε και εφάδαξεν υπό την πτέρυν του καυκάσιου.

Και το Ζαγόριον παρηγορήσαν αλώθησαν υπό πάσης εξωτερικής εισβολής και επιβολής και κατά την περίοδον της σκοτεινής δουλείας και κατά την αναγέννησιν του Έθνους επρωτοστάτησαν εις πάσαν αυτού εφάντην.

Εν επιλόγω δε λέγει ότι οι σημερινοί απόγονοι των Ζαγοριστιών πρέπει να αναγνώσων και συνεχίσων δια του συγχρονομένου συνεδρίου την πατριωτικήν στάσιν και αυταπαρνήσιν των προγόνων ακρόμενοι εις το επίπεδον της αντιλήψεως εκείνων υπέρ παντός αφωρόντος το Ζαγόριον. Χαιρετίζει και καλώς τους προσεληθέντας και κηρύσσει την ταπεινήν έναρξιν του Συνεδρίου δια της παραχωρήσεως του λόγου εις τον γραμμωθέντα του Συλλόγου κ. Αχ. Βάντζον, όστις υπήρξεν εκ των πρωτοστατησάντων εις την συνήλησιν του συνεδρίου και όστις δια του αναμύτου ζήλου και των φροντίδων του συνέλεξε τα μέγιστα εις την θριαμβευτικήν του συνεδρίου επιτυχίαν και κατ' είν εις ην αυτοί όντοι διαργαυνοί του Συνεδρίου δεν ήλπιζον, κατωτηθέντες θεού και ήσπαισαντες προς στιγμήν ότι ο πεινών ήσαν πραγματικώς αισθανθή την πείναν φωνάζει πεινών, και ο θήσαντων ήσαν προσασσάνθη το μοιράριον ζήτην βοήθειαν και διάσωσιν!

Η «Ηπείρος» θα ήθελε να είχαν αι στήναι της ποσούτων χωρίων ότα να εθιμοσυνεν όλας τας υράς προσφωνήσεις των ανεληθέντων εις το θήμα και αήνες άπασαι εν καλλιπεία λόγου εσμιβόλζον το πόνον των τέκνων του Ζαγορίου και την συνέχουσιν αυτά θλίψιν διότι καυτός γραμμωτών και πολιτισμού ήδιαλτρα των ή πατρίδας καταρρέει εις θαλήν όποτε θα απομύνη μόνον αυτής η ανάμνησις.

Περιορίζομεθα πούτου ένκαι εις περιλήψεις και συνοπτικές περιγραφάς των διεχθέντων και διημιωφθέντων.

Ο κ. Αχ. Βάντζος με καλή ή πόνον λέγει η δραστικότητα αυτή νύμφη της Ηπείρου, περιλαμπρως εις κάλλος και μαγείαν φθίνει και μαραινεται και επί του προσώπου της δεν απομύνη ως λείφανον παρελθόντος μεγαλειού ειμή το μειδίαν.

Η πίτα του Συνέσμου μας

Καλή η εκδήλωση με το κόψιμο της πίτας αλλά δεν θα πείραζε αν με την ευκαιρία αυτή γινόταν και μια πληροφόρηση για την πορεία του φελλόγοντος θέματος που και οι Ζαγορί, δηλ. την ίδρυση της Ξυλοβιομηχανίας, θέμα από το οποίο εξαρτάται η ανάπτυξη του τόπου μας.

Δεν θα σας κουράσω με την ανάπτυξη των επιχειρημάτων που έχουν προβληθεί κατά καιρούς σε συγκεντρώσεις και από τον τύπο.

Θα πω μονάχα τούτο. Το Ζαγόρι έχει το 65ο/ο των δασών και της παραγωγής ξύλων και βρίσκεται στο ενδιαμέσο των περιφερειών Κονίτης, Μετσόβου και των μεγάλων κέντρων κατανάλησης και συνδέεται οδικά μαζι του.

Αυτά και μόνον συνηγορούν και δίνουν το δικαίωμα στους Ζαγοριστίους να απαιτήσουν να γίνη το εργοστάσιο ξύλου στο Ζαγόρι.

Δεν θα προχωρήσω στην εντόπιση της θέσεως γιατί για όλους μας ένας πρέπει να είναι ο στόχος και ο αντικειμενικός σκοπός. Το εργοστάσιο στο Ζαγόρι και σε οποιαδήποτε θέση μέσα σ' αυτό.

Δυστυχώς εμείς οι Ζαγορίσιοι είτε με την αμελεία μας είτε με την αδιαφορία μας είτε ακόμη με τις τοπικιστικές αντιζηλίες μας αδρανούμε σε πολλά θέματα ζωτικής σημασίας από τα οποία εξαρτάται η αναβίωση του τόπου μας με αποτέλεσμα όταν ξυπνήσουμε είτε θα είναι πολύ αργά, είτε θα πρέπει να αγωνιστούμε πιο πολύ, πιο δυναμικά για να πετύχουμε κάτι. Ο Συνδεσμός μας έχει και φιλοδοξεί να κρατήσει με την ουσιαστική έννοια ότι καλύπτει το Ζαγόρι και ότι μερμνά γι' αυτό. Μ' αυτήν την έννοια παλιότερα καθόρθωσε ύστερα από αγώνες ορισμένα σοβαρά σφέλει υπέρ του Ζαγορίου. Δεν θα μπω σε λεπτομέρειες γιατί θα απαιτηθώ και χρόνος και ίσως και δια λόγους που δεν είναι της παρούσης στιγμής γι' αυτό θα απευθύνω έκκληση προς το παρόν Δ.Σ. του Συνδεσμού να δραστηριοποιηθί πέρνοντας στα χέρια του την υπόθεση αυτή του εργοστασίου γιατί αφορά όλο το Ζαγόρι και με δυναμικές παρουσίες εν ανάγκη να απαιτήση επαναλαμβάνω ΝΑ ΑΠΑΙΤΗΣΗ δικαίωμα στο εργοστάσιο να γίνει στο Ζαγόρι.

Δεν θα αποτελέσει δικαιολογία για τυχόν τήρηση μιας μοιρολατρικής στάσεως έστω κι αν υπάρχουν ορισμένοι Ζαγορίσιοι ή κοινοτάρχες που άθελα τους ή από άγνοια βοηθούν στο να μην γίνη το εργοστάσιο στο Ζαγόρι.

Οι άνθρωποι αυτοί όταν θα πληροφορηθούν από το Δ.Σ. του Συνδεσμού και τους άλλους ότι βρίσκονται σε λαθιμένο δρόμο και πεσθούν γι' αυτό είμαι βέβαιος ότι θα γίνουν οι πρωτοπόροι του αγώνος.

Ο καιρός είναι κρίσιμος. Η ιστορία θα μας γράφει σαν νεκροθάφτες του Ζαγορίου αν αφήσουμε ο Δασικός μας πλούτος να πάη να αξιοποιηθεί άλλες περιοχές και όχι το Ζαγόρι. Για τον λόγο αυτό ας αναλογισθούμε τις ευθύνες μας.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΤΕΡΓΙΑΔΗΣ

εις τα χείλη της, δώρον της κυρίας της φύσεως.

Εις το Ζαγόριον δεν απομένουν ήδη παρὰ ολίγοι αλλά θερμοί πατριώται θρηνησίοι της συνελευόμενης ιταλικής αντιστασιού.

Πού είναι τα αήτια του εκπαιδισμού και της ερημώσεως; Πού είναι τα μέσα δια των οποίων θα βοηθή νέα κατασκευασίας ζωής; Προς τον σκοπόν τούτον συνήληθησαν ένα δώσωμεν ζώην εις το νεκρούμενον Ζαγόριον.

Παρά του κ. Βάντζου προτείνεται εν κατακλείδι της αγορεύσεως του όπως δια βοής ανακηρυχθή επίτιμος πρόεδρος του συνεδρίου ο επιτελεστής και πονέσας αυτό ο εξοχ. Γενικός Διοικητής κ. Ξ. Μαυρομμάτης όπερ οι κ. σύνεδροι κατεδέχθησαν δια των ενθουσιαστικών εκδηλώσεων επιδοκιμασίας του κ. Γεν. Διοικητού ευχαριστήματος δια την τιμήν της ανακηρύξεώς του ως επιτιμού πρόεδρου.

Παρά του κ. Γεν. Γραμ. ανακηρύσσονται τηλεγραφώματα των πληρεξουσίων κ.κ. Γούδα, Χαιριδίου

ΕΚΕΙΝΟΙ ΠΟΥ ΦΕΥΓΟΥΝ

ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΖΟΥΜΠΟΥΛΗΣ

«Από μικρό κι' απ' άφαντο πουλάκι, Σταυραητέ μου, παίρνεις κορμί με τον καιρό και δύναμη κι' αγέρα, κι' απλώνεις πήχες τα φτερά, και πιθαμές τα νύχια και μέσ' στα σύννεφα πετάς, μέσ' στα βουνά αρμενίζεις . . ».

Αυτά έγραφε ο ποιητής Κρυστάλης, για το σταυραητό . . . Στην Κυρά Όλγα Σου, στα παιδιά Σου και στα εγγόνια Σου, τα πιο θερμά μου συλλυπητήρια.

Εμείς δε θα σε ξεχάσουμε. Στην Κυρά Όλγα Σου, στα παιδιά Σου και στα εγγόνια Σου, τα πιο θερμά μου συλλυπητήρια.

Ευρ. Γιαν.

— ● ★ —

ΚΩΣΤΑΣ Θ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Η είδηση για τον αναπάντεχο θάνατο στην Αθήνα του Κώστα Μιχαηλίου πολύ μας λύπησε όλους όχι μόνο στη Μπαγιά στο χωριό του, αλλά και όλους τους Ζαγοριστίους στα χωριά μας και στα Γιάννινα. Και τούτο, γιατί ο αλησμόνητος Κώστας υπήρξεν ένας ακραφής Ζαγορίσιος με πατριωτικά αισθήματα, με σύνεση, ευσυνειδησία, φιλοστοργία, αγαθότητα και καλοσύνη, ένας Μπαγιώτης με πλήθος κοινωνικές αρετές και ανώτερο ήθος που δεν το συναντάει κανένας εύκολα στην εποχή μας.

Ο Κώστας Μιχαηλίδης γεννήθηκε το 1908 στη Μπαγιά. Πήρε τη βασική του μόρφωση στα Σχολεία της Μπαγιάς, όπου και έβγαλε το Ελληνικό Σχολείο της. Η γρηγορή ορφανία από τους γονείς του και η έλλειψη οικονομικών μέσων δεν του επέτρεψαν να συνεχίσει Γυμνασιακά μαθήματα. Έξυπνος όμως και πάντοτε φιλομαθής καλλιεργήσε τη γραμματική του κατάρτησιν κατά τρόπο ζηλευτό. Στο σκληρό αγώνα της ζωής στον οποίο μπήκε πολύ γρήγορα από τα παιδικά του χρόνια, αναδείχθηκε φιλότιμος, ευσυνειδητός, εργατικός και ιδιαιτέρα εξαιρετικά γατικότατος και ιδιαιτέρα εξαιρετικά φιλοδοξικός προς την αδερφή του και τα ορφανά ανεψιά του, στην ανατροφή και προστασία αφοσιώθηκε με πατρική στοργή. Απαράμιλλο υπόδειγμα φιλοστοργίας και ανωτερότητας.

Για τον πολύτιμο αυτό φίλο, πατριώτη και συνεργάτη μου, κατά το 1975 έγραφα στο βιβλίο μου για

τη Μπαγιά τα εξής: «Με θαύμασα εγκυκλοπαιδική και γραμματική κατάρτιση που αποκτήσε κατά κύριο λόγω με τις δικές του προσπάθειες. Ζηλωτής των γραμμάτων και άριστος πατριώτης. Διετέλεσε για πολλές δεκαετίες αρχισυντάκτης στην εφημερίδα «Ηπειρωτικών Μελών». Κοσμημένος με πολλές κοινωνικές αρετές προσέφερε και από τη θέση αυτή ανεκτίμητη πατριωτική υπηρεσία! Ο αλησμόνητος αυτός Μπαγιώτης δημοσίευσε άφθονα κείμενα και άρθρα με εθνικό, ιστορικό και λογογραφικό περιεχόμενο, καθώς και τέτοια περιγραφικά και εθνογραφικά. Πριν και μερικά χρόνια είχε συνταξιοδοτηθεί σαν δημοσιογράφος. Ζούσε στην Αθήνα, χωρίς να παραλείπει να ριχνάει πάντοτε κατά τους καλοκαιρινούς μήνες στη Μπαγιά για την προκοπή της οποίας έδειχνε πάντοτε εξαιρετικό ενδιαφέρον.

Ο μακαρίτης Κώστας προσβλήθηκε στις 18 του Δεκεμβρίου π. ε. από βαρύ εγκεφαλικό επεισόδιο και κατά τη μεταφορά του στο νοσοκομείο υπόκειμε στο μοιραίο. Θάφτηκε στην Αθήνα κατά τις 20 του Δεκεμβρίου στο νεκροταφείο Ζωγράφου σε αιμόσυνο ρα γενικού πένθους από τους συγγενείς του και πολλούς πατριώτες. Έτσι άλλος ένας εκλεκτός και αγαπητός Μπαγιώτης αφίνει σοβαρό κενό σε όλους μας.

Την αδερφή του, αγαπητή μας Γεωργία και τους άλλους του συγγενείς συλλυπούμαι θερμότατα. Εύχομαι το χόμο της Αττικής που τον δέχτηκε να νάνι ελαφρό. Υπέρξε τόσο καλός και η ψυχή του θα βρίσκεται τώρα ανάμεσα στους δικαίους και η μνήμη του ανάμεσα σε όλους μας θα παραμένει Αιώνια.

ΚΩΣΤΑΣ Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

— ● ★ —

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΚΑΡΕΤΣΗΣ

Αγαπητέ μας Λευτέρη Η Άτρωπος μοίρα σου έκοψε πρόωρα το νήμα της ζωής και έφυγες για πάντα από κοντά μας.

Ο πρόωρος χαμός σου, που μας γέμισε όλους με βαθύ πόνο και μεγάλη λύπη, σε στέρησε ιδιαίτερα από τη σύζυγό σου, τα παιδιά σου και την απαρνηρότη Μανούλα σου που τόσο πολύ σου συμπαραστάθηκε στο δύσκολο αγώνα της ζωής σου.

Αυτής της παθιμένης Μάνας, της επεφύλαξε η άδικη μοίρα, να πεί το πικρό ποτήρι του δού σου χαμού πριν φύγει από τον πρόσκαιρο τούτο κόσμο.

Αγιάτρευτος είναι της Μάνας ο πόνος, γιατί δεν έχει γι' αυτήν βοτάνι ούτε κι' αυτός ο χρόνος.

Ακολούθησε το δρόμο της ξενιτειάς και καθόρθωσε με τους αγώνες σου και με την άμεση φροντίδα της χαροκαμένης Μάνας και γυναικός σου, να μέθες τα παδά σου γράμματα και να τα παραδίδεις χρή-

σιμα και αποδοτικά στην κοινωνία. Χάρης στην εργατικότητα σου, στην εντιμότητα και στον ήπιο χαρακτήρα σου, καθόρθωσε να βελτιώσεις την οικονομική σου κατάσταση και να γυρίσεις στην Πατρίδα για να συνεχίσεις τη ζωή του χωριού χωρίς το άγχος της ανέχειας. Στη ζωή σου υπήρξες φιλότιμος, φιλόξενος, δικαίος, εργατικός και πάντα πρόθυμος να προσφέρεις στον κάθε χωριανό τις τεχνικές σου γνώσεις με καλοσύνη και αγάπη. Στα δύσκολα προβλήματα που αντιμετώπιζαμε στο χωριό, μόνο ΕΣΥ που ήσουν χρυσόχερής, μας έβγαζες από το αδιέξοδο.

Όλοι Λευτέρη σε σένα τρέχαμε, και ΣΥ πάντα πρόθυμος μας εξυπηρετούσες όλους, χωρίς ποτέ να αφήσεις κανένα μας παραπονεμένο. Γι αυτό και για όλα τάλλα σου προσόντα, δεν ορφάνεψε από το χαμό σου μόνο η οικογένειά σου, αλλά ορφάνεψε όλο το χωριό.

Σε ζήλησε Λευτέρη η μοίρα και σου στείλε την επάρατη αρρώστια για να σε πάρει για πάντα από κοντά μας. Να σε πάρει και να σε κατατάξει στο χώρο εκείνο όπου υπάρχει απόλυτη ησυχία και αιώνια γαλήνη. Εμείς οι συγγενείς, οι χωριανοί και οι φίλοι, δεν θα ξεχάσουμε ποτέ. Η μνήμη σου θα ζει πάντα μέσα στις σκέψεις μας. Θα διατηρίσουμε πάντοτε μέσα στο νού και στην ψυχή μας ζωντανή την ανάμνηση της μορφής σου. Θα σε θυμόμαστε πάντα διότι ήσουν ο πλέον αγαπητός σε όλους μας και ο πλέον χρήσιμος.

Μαζί μας σε κλαίει και η χαράδρα του Βίκου με την άγρια φύση της που τόσο συχνά πατούσεις.

Στην οικογένειά σου ευχόμαστε να την παρηγορήσει ο Θεός ας είναι ελαφρό το χόμο του χωριού μας.

Αιώνια σου η Μνήμη

Γ. ΠΑΠΠΑΣ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ
ΙΣΤΟΡΙΚΗ - ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΚΗ
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΖΑΓΟΡΙΟΥ
ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΒΑΡΩΚΑΣ ΚΩΣΤΑΣ
ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ ΕΥΡΥΠΙΔΗΣ
ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ ΚΩΣΤΑΣ
ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ ΣΤΑΘΗΣ
ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ
ΤΖΙΟΒΑΣ ΦΡΙΣΟΣ
ΤΣΑΟΥΣΗΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΚΙΜΩΝ ΑΘ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ
Ίωάννινα: Λόρδου Βύρωνος 21
Τηλ. (0651) 28.266 και 28.088

Υπεύθυνη Διευκρίτισης:
ΤΟΥΛΑ ΠΟΛΛΑ
Τηλεγράφηο: Γ. Δούδαλη
Ε. Αποστόλου - Κ. Πασχάλη
28 Οκτωβρίου 41 - Τηλ. 20.544

Τό ποσόν της ετήσιας συνδρομής προαιρετικό

ΤΑ ΖΑΓΟΡΟΧΩΡΙΑ

Συνέχεια από τη σελίδα 19

δρες ατέλειωτες στην έρημιά του φυσικού ζαγορίσιου τοπίου και μαζί να μυήσει, τόν άνυποψίαστο επισκέπτη, στα μυστικά του.

Η μοναξιά κι η εγκατάλειψη του Φθινόπωρου είναι περισσότερο τονισμένη στο Βραδέτο, μισή ώρα δρόμο απ' το Καπέσοβο, κατά τη μεριά του φαράγγιου. Η φαία μαρμαρόπετρα, τὰ χορταριασμένα κατώφλια κι όσα λουλούδια άντέξαν απ' το καλοκαίρι, θυμίζουν τη ζωή που πέρασε καί φέτος. Κι ακόμα ένα δεμάτι ξύλα που περπατούσε στο λιθόστρωτο, πάνω στην πλατή μιας γερόντισσας και τό σκυλί που ούρλιαζε ξεμοναχιασμένο στην ξερή πλατεία. Σκιηικό της παρακμής και κραυγή απόγνωσης. Άνοιξα μιαν αλόπορτα και μπήκαμε. Η γριούλα που καθόταν στο πάνω σκαλοπάτι, ζεσταίνονταν απ' τις στερνές ήλιαχτίδες. Τήν καληπερίσαμε. Πρώτη της φροντίδα να μάς κεράσει καφέ και γλυκό. Είχε μαζί και την έγγονα της που σέ λίγο θάφευγε για τὰ Γιάννινα. Μέσα στην απόλυτη σιωπή του χωριού, μόνο ή άσθενικά φωνή της γερόντισσας άκουγόταν λές κι έφτανε απ' τὰ θάθη του χρόνου, απόμακρη και ξεπονημένη. Σάν διηγότανε τις δόξες του Βραδέτου, ή ματιά της έλαμπε και τό πρόσωπό της άκτινοβολούσε φως. Μορφές άρχετυπες κι άμόλυντες, γαντζωμένες γερά στα πατρικά χώματα, να καρτερούν τό τέλος. Τά παιδιά τους στίς πολιτείες να προκόβουν μά αυτές, λεύτερες ψυχές καθώς είναι, προτιμούν ν' άνασαιίνουν τό μυρωμένο άγέρι που άναβλύζει απ' τό διπλανό φαράγγι. Άσυμβίβαστες κι άνυπόταχτες φυγούρες μιας εποχής ήρωικής που ό άνθρωπος κέρδιζε με τόν ιδρώτα και τό μόχθο.

Τό Τσεπέλοβο θρίσκειται σ' ένα τέταρτο δρόμο απ' τό Καπέσοβο. Φτάνεις κοντά του άφου περάσεις γυμνά κορφοβούνια κι άκαρπες πλαγιές. Κεφαλοχώρι και στα παλιά χρόνια και σήμερα. Η παρουσία της ζωής είναι πιό έντονη. Ό ντόπιος πληθυσμός μπερδεύτηκε με τούς Σαρακατσανάιους που κυριαρχούν εκεί και δίνουν μια ζωηρή πνοή στον τόπο. Η λιγοστή γή καλλιεργείται. Τά ζώα κι ή έγυλεία του δάσους φέρνουν καλό εισόδημα, τὰ σπιτικά κατοικούνται. Μεγαλόπρεπα καθώς είναι και με ξεχωριστό έσωτερικό διάκοσμο, άποπνέουν όλο τό μεγαλείο της περασμένης ζωής. Τό σπίτι της Μαρίας Ικοτοπούλη κι ό τάφος του Βηλαρά στον αλόγουρο του Ταχυδρομείου, θυμίζουν την πνευματικότητα του χωριού. Κι ύστερα είναι και τό μεγάλο καλαίσθητο οικολογικό τών μαθητών, που συγκεντρώνονται απ' όλα τὰ χωριά για να φοιτήσουν στο Γυμνάσιο. Οι φωνές τους φέρνουν την άνοιξη στον τόπο κι ή έλπίδα είναι φουντωμένη.

Λίγο πιό πάνω, εκεί που ή Τύμφη άρχίζει να ύψώνει τη θωριά της, θά συναντήσουμε τό Σκαμινέλι. Πατρίδα πολλών και μεγάλων μορφών και σήμερα κατοικημένο χωριό με πλούσια παραγωγή. Ό συνταξιούχος δάσκαλός του στάθηκε ό φιλόξενος ξεναγός μας και στο σπίτι του άποκομύπι του καμάτου μας. Ζεστοί άνθρωποι οι Ζαγορίσιοι με μία πηγαία διάθεση φιλοξενίας που ξεπερνάει τὰ κοινά ανθρώπινα μέτρα. Μά δέν είναι μονάχα αυτό, είναι κι ή προθυμία να ξειστορήσουν τό παρελθόν του τόπου μας και να σου δείξουν τούς άπόκρυφους θησαυρούς της πατρογονικής κληρονομιάς. Μόνο που στο πρόσφατο ταξίδι μας άτυχήσαμε σημαντικά, γιατί δέν είχαμε τη συντροφιά του Κουκουλιώτη δασκαλου και Ιστοριοδίφη Κώστα Λαζαρίδη. Κι είναι ό άνθρωπος που πενήντα τάρια χρόνια συγκεντρώνει κάθε Ιστορικό, λαογραφικό και καλλιτεχνικό στοιχείο του Ζαγοριού και τὰ παραδίνει στην Ιστορική έρευνα μέσα από τὰ πολυάριθμα βιβλία που εκδίδει.

Λίγα χιλιόμετρα πάνω από τη Βίτσα θρίσκειται τό Μονοδέντρι. Πολυάνθρωπο και πολυσύχναστο χωριό που συγκεντρώνει και ντόπιους και ξένους επισκέπτες, γιατί λίγα μέτρα

πιό κάτω άρχίζει να διαμορφώνεται τό φαράγγι του Βίκου. Τά λιθόστρωτα περίτεχνα δραμάκια και ή μαστορικά δουλεμένη μαρμαρόπετρα στα σπίτια και στους αλόγουρους, δίνουν μιάν ανεπαιθήτη αισθητικά και άρχέγονη διαχρονικά εικόνα, πού συγκινεί βαθύτατα.

Τό φαράγγι του Βίκου είναι μεγαλόπρεπο και ξεχωριστό καπρίτσιο της φύσης, χαρακτηριστικό στοιχείο του Ζαγορίσιου περιβάλλοντος. Τό σχισμένο θουνό με τις άπόκρημνες χαράδρες, που άρχίζει από την Άγία Παρασκευή και τελώνει στο Βιτσικό, άποτελεί ένα από τὰ καλύτερα φαράγγια της Εύρώπης, που τό μήκος του φτάνει τὰ 20 χιλιόμετρα. Τέσσερα είναι τὰ σημεία απ' τὰ όποια ή θέασή του είναι πανοραμική και μαζί συγκλονιστική, εκεί άκριβώς που ξεχνιέται ή δραση σου κι άπολαμβάνει την άγριάδα του φυσικού τοπίου. Δίπλα απ' τό μοναστήρι της Άγίας Παρασκευής ξετυλίγεται τό δραμάκι που σέ φέρνει σύριζα στους κάθετους κι όρθόστητους θράχους άκριβώς εκεί που άρχίζει να διαμορφώνεται έπιβλητικό τό φαράγγι. Η πρώτη εικόνα σέ καθλώνει. Πάνω απ' τό κεφάλι σου διακόσμια μέτρα άπειλητικός ό θράχος και κάτω άκριβώς να χώνεται σ' όλη του την όρμη στα γήινα σωθικά. Η φυσική πάλη σ' όλη της τη μεγαλοπρέπεια. Αι θάνατοι τό άπειλητικό τριξίμο τών πέτρων άγκων που προσπαθούν να άποφύγουν τόν θανάσιμο έναγκαλισμό της γής και σφίγγεται ή καρδιά σου.

Βόρεια απ' τό Μονοδέντρι, στη θέση «Όξυά», θρίσκειται ή δεύτερη θίγλα του φαράγγιου. Έδώ πιά ή πορεία του διαμορφώθηκε κι οι άντικρινές πλαγιές του, όχτακόσια μέτρα ύψος, τεντώνουν την θωριά τους προς τόν ούρανό, σέ μιάν άπόκοστη δέηση. Τό βλέμμα σου πλανιέται άχόρταγα κι άπλώνεται θαθεία στο χάος. Δέν ύπακούει σέ συγκεκριμένη προσταγή παρά μόνο στο κάλεσμα της αυτόνομης φωνής της δημιουργίας. Κι όταν μέσα στην άπόλυτη σιγή που μονάχα τὰ κρασίματα τών άειτών τη συντροφεύουν, θελήσεις να ξεφωνίσεις φωνές άλλου λαχμού, τότε ό αντίλαλος τους ήχει για πολλήν ώρα σ' όλες τις άποκλεισεις της τονικής κλίμακας, για νάρθει ή τελευταία απ' την αντίθετη πλευρά, τό ίδιο ζωηρό και να σέ ξεφωνάσει. Τώρα που άνακάλυψες τό πρωτόγνωρο αυτό ήχητικό παχνίδι, θά τό έπαναλαμβάνεις συνέχεια και κάθε τόσο θά ξεφωνάζεσαι. Είναι ή πρωτόγονη φωνή του φαράγγιου που βρχεται στον άπόηχος τών κοσμογονικών στιγμών της γέννησής του.

Μιά ώρα ποδαρόδρομο απ' τό Βραδέτο και θά θρεθείς στην τοποθεσία «Μηλόνη». Βρίσκειται άκριβώς πάνω στην καμπή της χαράδρας, που ύστερα από τη φιλόδοξη διαμόρφωσή της στην Άγία Παρασκευή, εύθείά ζεται και μ' αυτή την πορεία θγαίνει στον Βοϊδομάτη. Από δώ άκριβώς έχεις όλο κληρωτική τη θέασή του μέχρι τό Βιτσικό και πέρα ακόμα στον κάμπο του Άώου. Οι άκτινές του ήλιου με τό φθινόπωρο πλάγιωφώτισμα, ζωγραφίζουν τούς κάθετους θράχους, τούς τονίζον χρωματικά και τούς μορφοποιούν. Αίσθηση αλωνίστητας και θαυμασμός μαζί του φυσικού μεγαλείου. Νά ξεχνέσαι ώρες σέ τούτες τις θίγλες του Βίκου και ν' άνασαιίνεις τη σιωπή τους. Αυτρωτικές στιγμές που ή θύμισή τους θά συντροφεύει τη ζωή. Κι όταν θάρθει ή ώρα να φύγεις από τό κεντρικό Ζαγόρι και ν' άνηφορίσεις για τό δυτικό, εκεί απ' την άπόκρημνη πλαγιά του Βιτσικού, θ' άντικρύσεις τό φαράγγι σε άλλη διάσταση κοιτάζοντάς το προς την άρχή του. Πάνω άκριβώς απ' τις γάργαρες πηγές του Βοϊδομάτη.

ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ

Η ανάπτυξη και η πρόοδος του Ζαγοριού θα πραγματοποιηθεί ΜΟΝΟ από τους Ζαγορίσιους. Ας ενώσουμε τις δυνάμεις μας στην πρόοδο και την ανάπτυξη.

ΙΔΡΥΣΗ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

Ο εκπαιδευτικός Τ. Σακελλαρίου, συνεργάτης του περιοδικού μας, έστειλε στον εκπαιδευτικό Σύλλογο του χωριού του (Καλούτα), υπόμνημα για την ίδρυση «Κέντρου Νεότητας».

Δημοσιεύουμε αποσπάσματα από το υπόμνημα και ευχόμαστε να πραγματοποιηθεί η πρότασή του, ας αποτελέσει παράδειγμα προς μίμηση για όλα τα χωριά μας που στερούνται οι νέοι τους πνευματικών Κέντρων.

Καλά και σωτήρια και εξυηρητικά είναι τα τεχνικά έργα, προέχει όμως πάντων το ανθρώπινο στοιχείο, που ζωντανεύει κάθε τεχνικό επίτευγμα και το βάζει στην εξυηρητήση της μελλοντικής ζωής του.

ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΑΣ με τη φοβερή ελάττωση των κατοίκων του έχει πάρει την εικόνα της ερήμωσης και της μελαγχολίας. Είναι ένας τόπος ξηρασίας, που αποζητάει τη δροσιά, να αναστηθεί και ν' ανθίσει κρίνους μσχοβολιάς.

ΕΓΩ κι όλοι μας αποθέομε τις λαχτάρες της αναγέννησής του στους νέους του χωριού μας στα παιδιά και τα γαγόνια. Και είναι όλα τους λαμπρά βλαστάρια, που παίρνουν τους χυμούς από τις χλωρές ακόμα ριζές του δένδρου της ζωής του τόπου μας, για να συνεχίσουν ν' ανθίζουν και να καρποφορούν διατηρώντας το ολόζωντανο και θαλερό.

ΤΟ ΒΑΣΙΚΟ σημείο της ευθύνης της γενιάς, που απλώνει το χέρι να δώσει τη σκυτάλη της ζωής και δημιουργίας στις γενιές, που έρχονται κι ανερχονται είναι να τις αγκαλιάσει, να τις αγαπήσει και να τις καθοδηγήσει με το παράδειγμά της! Να καλλιεργήσει την αγωνιστική πίστη στην ελευθερία και στην καταπολέμηση της βίας! Να ριζώσει στην καρδιά της τη βεβαιότητα, ότι βασικός συντελεστής της ατομικής και κοινωνικής προκοπής είναι η εργατικότητα που φέρνει τιμή και δόξα! Να γεμίσει το χάσμα που τυχόν χωρίζει τις παλιές και καινούργιες γενιές! Να φουντώσει μέσα τους τη λαχτάρα της γνώσης της άμιλλας, του Πνευματικού προβαδισματος που μπορούν να γεμίζουν την ψυχή τους με το δημιουργικό κίνητρο και ερέθισμα της ατομικής και εθνικής περηφάνειας και προκοπής! Όλα τούτα πιστεύω, ότι θα ξανανώσουν τη μεγάλη ελπίδα στα παιδιά μας και θα τα κάνουν να συντονίσουν το βήμα τους σ' όλες τις προσπάθειες στο

ρυθμό της εποχής μας!

ΜΕΣΑ σ' αυτές τις επιδιώξεις προέχει η ίδρυση στο χωριό μας «Πνευματικού Κέντρου Νεότητας». Έχομε στο διδακτήριο μας διαθέσιμη μια μεγάλη αίθουσα ευρύχωρη και καλοδιατηρημένη που μπορεί άμεσα να γίνει φωλιά των παιδιών μας, το ζεστό σπίτι τους, που θανατώνονται πάντοτε και προ παντός τα καλοκαίρια που θα τους φέρει η συγκυρία των διακοπών.

ΣΤΟ νεανικό τους σπίτι θα έχουν τη βιβλιοθήκη τους, το τοπικό του Μουσείο, τα σύνεργα της ψυχαγωγίας τους, το χώρο των δεξιώσεων, των εκδηλώσεων, των συνεστιάσεων των διαλέξεων, της προβολής ταινιών, τον ιερό τόπο των εξορμήσεων εκτελέσεως έργων του νου της ψυχής και του κορμιού, που θα ομορφαίνουν και θα ζωοποιούν τον τόπο μας! . . .

ΕΜΕΙΣ οι απερχόμενοι, οι φτασμένοι, ας προσφέρουμε τη σωστική χειραψία στα παιδιά μας με στοργή, μ' εκτίμηση μ' αγάπη με σιγουριά στην αξιάδα τους! Να νιώσουν τα παιδιά μας ότι θέλουμε να τους δώσουμε από την πείρα μας, από τις γνώσεις μας, από την αγάπη και τη λαχτάρα μας γι' αυτά! Χωρίς υπεροψία, και ύφος διαταγής, χωρίς την παράλογη αξιώσή μας να τα φέρομε στη δική μας εποχή, στο δικό μας τρόπο ζωής πούναι κάπως ξεπερασμένος.

ΘΑΠΛΩΣΟΥΝ έτσι και τα παιδιά το χέρι τους να μας το σφίξουν, να κερδίσουν χρόνο από την έτοιμη γνώση, να αποφύγουν τα παθήματα, που έδειραν εμάς από άγνοια να εκτιμήσουν τη σιγουριά, που τους χαρίζει η συντονισμένη προσπάθεια αμοιβαίας αγάπης και εκτίμησης.

ΚΑΛΟΥΤΑ

Συνέχεια από τη σελίδα 21

Θα πω εδώ δύο λόγια περισσότερα για το Ζαγόρι και τη ζωή σ' αυτό. Το διαμέρισμα αυτό της Ηπείρου έζησε και ανέπτυξε έναν ιδιότυπο, έναν ξεχωριστό πολιτισμό από άλλα μέρη της Ηπείρου. Οι περισσότεροι επιστήμονες γιατροί και δικηγόροι στην πόλη στα Γιάννινα ήταν Ζαγορίσιοι. αφέντ τους δασκάλους που ήταν σκορπισμένοι όχι μόνο στην Ηπειρο.

Το Ζαγόρι είχε παραδοθεί στους Τούρκους με κάποιες συμφωνίες κι είχε κάποιον προνόμια, το σπουδαιότερο δε νομιζώ είναι ότι στο Ζαγόρι δεν υπήρχαν τσιφλίκια, ο καθένας είχε την ατομική του περιουσία.

ΣΑΝΕΧΙΖΕΤΑΙ

ΑΝΑΖΩΓΟΝΗΣΗ ΤΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Συνέχεια από τη σελίδα 20

κιές λιθόχτιστες και λιθοσκεπαστες, διώροφες και τριώροφες, γεφύρια υπέροχα τοξοτά, και πλακόστρωτα γκαλντερίμια και πλατείες, ανώτερης αρχιτεκτονικής συλλήψεως και εφομογής και εν γένει, στόλισαν τα 44 χωριά — σωστά διαμάντια της φύσεως και της ανθρώπινης δημιουργίας στην ωραιότερη αυτή Ηπειρωτική γωνιά της πατρίδας μας.

— Αυτή η γωνιά, καθημερινά σχεδόν, μοιγείται και διαφιμίζεται, από τους αναρίθμητους επισκέπτες, εκδρομής, παραθεριστές, ορειβάτες, τουρίστες, δικούς μας και ξένους, και προβάλλεται τακτικά από τα σύγχρονα κρατικά μέσα πληροφόρησης, είτε αυτά είναι ραδιόφωνα, τηλεόρασεις είτε είναι βίντεο, σαν ανεκτίμητη παραδοσιακή φυσική, αλλά και του πολιτισμού και της αρχιτεκτονικής, χαϊδεμένη και πολύφερνος θυσιαστήρα, που πολύ αξίζει να τη γνωρίσουν και να την απολαύσουν όλοι όσοι μπορούν; Αυτό δεν είναι σύγχρονη καθημερινή πανάκριβη προσφορά για τους Νεοέλληνες, που προσφέρει σήμερα το Ζαγόρι; ;

Κατ' αρχήν, 1) νερό, στα λίγα χωριά του που δεν έχουν καθόλου, ή αρκετό και 2) συγκοινωνία με ασφαλτο, όπου δεν πήγε ακόμα.

Ας αρχίσουν τώρα, σταδιακά, αυτές οι δυο ανάγκες να θεραπευτούν. Στόχος: Κανένα χωριό του Ζαγοριού χωρίς νερό και χωρίς ασφαλτο.

— Η αρχή κάθε έργου, είναι αποδεχόμενο, ότι είναι το καλύτερο, το αποτελεσματικότερο κίνητρο, γιατί από μόνο του, όταν αρχίσει, φωνάζει ότι το γρηγορώτερο θέλει να περατωθεί.

— Κάτι ήξερε, ο περίφημος σοφιστής και συγγραφέας (ευκλείης ημών πρόγονος), ο Λουκιανός που μας τον διδάξαν οι δάσκαλοι μας στο μακαρίτικο, αλλά λαμπρό για την εποχή του, εκπαιδευτήριο, το Σχολαρχείο, που έγραφε: «... αρχή δε τι, ημισυ παντός...». Την αρχή λοιπόν, και ει δυνατόν, και την αποπεράτωση, των δυο αυτών βασικών αγαθών, του νερού και της ασφάλτου, αναμένει, ενανώνως, το Ζαγόρι μας, αμας φέρει ο καινούργιος χρόνος 1986.

ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ

ΕΛΑΦΟΤΟΠΟΣ: Προσφορές για την Εκαπλοία Αγίου Δημητρίου

Βλαστός Νικ. Κων/νος	2.000
Καμινάρης Δημήτριος	500
Ανώνυμος Κυρία	4.000
Βολογιαννίδης Χρ-στόφορος	2.000
Αδελφές Κων Τσιντσα	1.000
Καρπούζη Διον. Ελένη	1.000
Ανώνυμος Κυρία	1.000

★

Προσφορές εις Ομογομιδήν Μ'χαήλ για την αποπεράτωση του οστεοφυλακίου Ελαφοτόπου

Φαίτης Σπ. Ιωάννης	5.000
Καρπούζης Διον. Βασίλειος	2.000
Γκογιάννος Προκ. Απόστ.	1.000
Μόσχος Γεώργιος	1.000

ΕΙΣΦΟΡΕΣ

2.000 Δραχμές
Τζούρδας Μ. Αριστείδης
Παπαποστόλου Ι. Δημάκης
1.500 Δραχμές
Κοντόκαλης Δημ. Βασίλειος
Λιάκος Δημήτριος
Στεργιούλη Χρ. Βασιλική
Τάσιος Σωκρ. Αναστάσιος
1.200 Δραχμές
Αστερινός Μάνθος
1.000 Δραχμές
Αδαμίδης Κων. Φιλήμων
Αναγνωστάκης Ματ. Γεώργιος
Βαρζώκα Γρηγ. Αγγελική
Βασδέκης Μ. Ναπολέων
Γεωργίου Ιωαν. Κων/νος
Γκροϊδης Γρ. Ανδρομάχη
Διαμαντόπουλος Ιωάννης
Κουνάβος Αλέξανδρος
Μουρτζόπουλος Νίκος
Μπέκας Μιχαήλ
Ξανθός Κ. Μιχαήλ
Παντίσης Νίκος
Παναφορόπουλος Χρ. Αλεξ.
Πασχάλη Παν. Ευθαλία
Ρέμος Νικόλαος
Στρούλλας Αντώνιος
Ταμπάκης Μ. Γιώργος
Ταπεινόπουλος Γιώργος
Τσατσόπουλος Έσοχ. Αλέκος
Τσέρτος Κων/νος
800 Δραχμές
Καπετάνιος Γ. Δημήτριος
Κουνάβος Αντώνιος
Στάρρας Γρ. Νίκος
Χαρίτος Ιωάννης
Χριστοδούλου Παν. Αχιλλέας
600 — 700 Δραχμές
Βακάρος Γ. Ιωάννης
Βακάρος Δ. Κων/νος
Βασδέκης Στεφ. Φωκίων
Λέκος Βασίλειος
Τόλης Μαρίνα
Τότκας Αρ. Γεώργιος
500 Δραχμές
Βασδέκη Παν. Βαρβάρα
Βατοβάλη Κων. Ηλέκτρα
Βατοβάλης Ευκρ. Απόστολος
Βατοβάλης Κ. Χριστόδουλος
Βοροπούλου Κ. Ελευθερία
Βουδδας Πέτρος
Βουζολής Γεώργιος
Γκροϊδης Ν. Φεβρωνία
Ζαμπάλης Σπ. Κων/νος
Καμπτσίκας Σωκρ. Πελοπίδας
Καρατζής Ιωάννης
Κήττας Β. Άγγελος
Κολός Αναστ. Απόστολος
Κουκουράβας Ιωάννης
Κύρκος Κων. Νικόλαος
Κώτης Γ. Ιωάννης
Λάμπας Κων/νος
Λίγκα Χρυσούλα
Παναγοπούλου Ι. Ισαβέλα
Παπαθανασίου Ευ. Ευριδίκη
Παπαρούσης Διογύσης
Πορφύρη Ιωαν. Μερόπη
Σακελλαρίου Β. Χαρίκλεια
Στεφανίδης Σπύρος
Τζιμόπουλος Ν.κ. Χρηστος
Τότκας Δημήτριος
Τσιάλος Δημ. Στέφανος
Τσιόμος Χρ. Δήμος
Τσουλάκης Κων/νος
Φείδας Γ. Χαράλαμπος

Το ΖΑΓΟΡΙ μας

Κοινωνικά

ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ

ΚΑΛΟΥΤΑ: Η Μένα και ο Γιώργος Παπουτσής απέκτησαν κορίτσι.

Να τους ζήσει
Στέφος Στεφάνου

ΑΡΡΑΒΩΝΕΣ

ΕΛΑΦΟΤΟΠΟΣ: Η Εύη Ζινδριλή και ο Μάνθος Παππάς αρραβωνιάστηκαν.

Με αγάπη τους ευχόμαστε καλά στέφανα.

Όλγα, Βασιλική, Ιωάννα
Οικ. Ματθ. Οικονομίδη

ΓΑΜΟΙ

ΕΛΑΦΟΤΟΠΟΣ: Παντρεύτηκαν στις 7 Δεκεμβρίου στην Αγία Σκεπή Παπάγου ο Δημήτριος Λιόγκας και η Αθηνά Σταθάκη.

Θερμά συγχαρητήρια. Οι θείοι της Μανώλης και Εριέτα Λιόγκα - Σουρανάκη.

Ο εξαδελφος Λιόγκας.

ΚΑΒΑΛΛΑΡΙ: Είς την αγαπημένη μας φιλόλογο Μαργαρίτα Νικ. Θάνου που επέλεσε τους γάμους της μετά του υπαλλήλου ΟΤΕ από την Άρτα Ν. Κουτσόσπυρου. Ευχόμαστε βίο ευτυχή.

Οικογένεια Αθαν. Βαζάκα

ΘΑΝΑΤΟΙ

ΑΣΠΡΑΓΓΕΛΟΙ: Πέθανε σε ηλικία 84 ετών και κηδεύτηκε στα Γιάννενα η Δοβριαντίτσα Ζηνοβία Λιώτου, γυναίκα γλυκομίλητη, αρχόντισσα στην ειδή, στη συμπεριφορά, στο ήθος. Ελαφρό το χώμα που τη σκέπασε και θερμά συλλυπούμεθα τους συγγενείς της.

ΕΛΑΦΟΤΟΠΟΣ: Τρεις χωριανούς χάσαμε

—Πέθανε στη Θεσσαλονίκη και κηδεύτηκε στο χωριό μας η Βασιλική Αλεξίου Σολωμού

—Πέθανε και κηδεύτηκε στην Αθήνα ο δάσκαλος Νικόλαος Σωκρ. Χρόνης.

—Πέθανε και κηδεύτηκε στη Θεσ) νίκη ο Νικ. Σπ. Παπανικολάου.

Θερμά συλλυπητήρια
Οικ. Ματθαίου Οικονομίδη

ΔΩΡΕΑ

ΚΗΠΟΙ: Στον Άγιο Νικόλαο του χωριού μας προσέφεραν:

—Οι αδελφοί Παύλος, Θωμάς, Ουρανία Παπανίκα 5.000 δρχ. στη μνήμη του Κώστα Μιχαηλίδη.

—Ο κ. Κων/νος Καλέας 2.000 στη μνήμη της κουνιάδας του Ελένης Ν. Βλάχου.

ΝΕΑ ΤΩΝ ΑΣΠΡΑΓΓΕΛΩΝ

Στις 2 Γενάρη ο Σύλλογός μας έκοψε την πρωτοχρονιάτικη βασιλόπιτα και μοίρασε δώρα στα παιδιά του χωριού.

Η εκδήλωση έγινε στην αίθουσα που τελευταία έχουμε αξιοποιήσει και που είχε στολιστεί γιορτινά από τα παιδιά μας και την Ντίνα Παπαναστασίου. Την εκδήλωση άνοιξε με ομιλία ο πρόεδρος Σ. Ζαμπακόλας που μετά τις καθιερωμένες ευχές και αφού ευχαρίστησε όλους τους χωριανούς που ανταποκρίθηκαν στην πρόσκληση είπε μεταξύ άλλων πως όλοι οι χωριανοί πρέπει να διατηρήσουμε ότι έχει μείνει και να δημιουργήσουμε τέτοιες συνθήκες ώστε και μείς και τα παιδιά μας να χαϊρόμαστε για το χωριό μας. Στη συνέχεια έγιναν απαγγελίες ποιημάτων για τα Χριστούγεννα, την πρωτοχρονιά και την ειρήνη.

Ακόμη τα παιδιά μας τραγούδησαν... πάει ο παλιός ο χρόνος και τα κάλαντα της πρωτοχρονιάς.

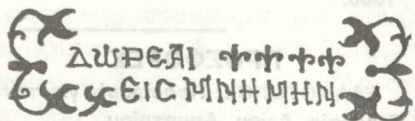
Τη βασιλόπιτα έκοψε ο πρόεδρος του Συλλόγου και το πρώτο κομμάτι έδωσε στο Σύλλογό μας. Το δεύτερο στον πρόεδρο της Κοινότητας Γ. Παπαναστασίου που παίρνοντας το λόγο ευχήθηκε σε όλους τους χωριανούς παρόντες και απόντες υγεία, ειρήνη και κάθε ευτυχία στα 1986.

Ζήτησε ακόμη «ανασκοιμωμια» και τη βοήθεια όλων για το καλό του χωριού μας. Το φλουρί φέτος έπυξε η Αφροδίτη Καρβούνη στην οποία και δόθηκαν δυο βιβλία από το Σύλλογό μας.

Ηταν πραγματικά μια όμορφη βραδιά, ένα αντάμωμα που όλοι το χαρήκαμε και πολύ περισσότερο τα παιδιά μας για τα οποία και οργανώσαμε την εκδήλωση με την ευκαιρία των γιορτών. Έτσι με τον ερχομό του 1986 εκφράζουμε και πάλι την ευχή να ζήσουν τα παιδιά μας και όλοι μας μια ζωή γεμάτη ειρήνη και φως σ' ένα κόσμο πιο όμορφο, ειρηνικό και δημιουργικό και του χρόνου να ξανανταμώσουμε σε παρόμοια εκδήλωση.

ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ ΣΤΟ
ΣΥΛΛΟΓΟ ΜΑΣ

—Η Γαλάτεια Δίπλα και η Κλειώ

• Για ενίσχυση των σκοπών της εφημερίδας:

• Η κ. ΜΕΛΠΟΜΕΝΗ Ν. ΜΠΑΖΙΑΡΑ προσφέρει στη μνήμη του πατέρα της 2.000 δρχ.

• Η κ. ΕΛΕΝΗ ΦΑΝΙΚΑ προσφέρει 1.000 στη μνήμη του αγαπημένου συζύγου της ΦΩΚΙΩΝΑ.

• Η κ. ΒΑΣΙΛΙΚΗ και ΚΑΛΙΟΠΗ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ προσέφεραν 1.000 στη μνήμη της ΕΥΑΓΓΕΛΙΑΣ ΘΡ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ.

• Η Σ.Ε. τους ευχαριστεί

Μπέτσου από 1.000 δρχ. στη μνήμη των συζύγων των.

—Ο Κλεάνθης Βαραδίνης 1.000 δρχ. με τη συμπλήρωση δυο ετών από το θάνατο της συζύγου του.

—Ο πρόεδρος του Εκπολιτιστικού Συλλόγου Κήπων Τάκης Καραπέτσης που καπάγεται απ' το χωριό μας 3.000 για ενίσχυση των προσπαθειών μας.

—«Ο Σύλλογος προς διάδοσιν των Ελληνικών γραμμάτων» που εδρεύει στην Αθήνα μας έστειλε μια σειρά από παιδικά βιβλία για δημιουργία παιδικής βιβλιοθήκης.

—Ο Ευάγγελος Ζορμπάς, φίλος του Συλλόγου μας, που τακτικά επισκέφεται το χωριό μας φιλοξενούμενος του Γιάννη Ζεκίνα μας έστειλε από την Αθήνα 20 ζεύγη ποδοσφαιρικά παπούτσια για την ομάδα του Συλλόγου μας. Οφείλουμε να τον ευχαριστήσουμε για την προσφορά του και μέσα από τις στήλες της εφημερίδας «Το Ζαγόρι μας» γιατί και άλλες φορές μέχρι σήμερα μας έχει ενισχύσει.

Από το Δ.Σ. του Συλλόγου.

ΝΕΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ

Ο Ελαφοτοπίτης Δημήτριος Ιωάννου Λιόγκας χειρουργός οδοντίατρος άνοιξε το ιατρείο του στο Παγκράτι οδός Υμηττού και Άκρονος 1 τηλ. 7012594.

Του ευχόμεθα καλή σταδιοδρομία.

• Οικ. Λιόγκα - Σουρανάκη

• «Το Ζαγόρι μας»

ΚΑΤΩ ΠΕΔΙΝΑ: Στην εγγονή μου Κορηλία Αναστ. Ηλιάδη που πήρε το πτυχίο της ιατρικής, του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, της εύχομαι καλή σταδιοδρομία.

Ισμήνη Καλαντζή

Άρχισε τις εργασίες του στα Γιάννινα οδός Ευεργετών 53 τηλ. 36443 και 23894 ο τοπογράφος - μηχανικός Δημήτριος Ευαγ. Καλογήρου.

ΕΚΕΙΝΟΙ ΠΟΥ ΦΕΥΓΟΥΝ

Πριν από λίγες μέρες έφυγαν από κοντά μας δυο αγαπημένοι συνάδελφοι δάσκαλοι από τον Ελαφότοπο Ζαγορίου.

Νικόλαος Παπανικολάου - Νικόλαος Χρόνης.

Πρόσοι - ήσυχος, εξαιρετικοί διακεκριμένοι εκπαιδευτικοί. Υπηρετήσαν επί μακρόν την παιδεία και την Πατρίδα. Είς τα πλέον μακρινά και δύσβατα σχολεία της πατρίδας μας. Τέλειωσαν με απείρους δυσκολίας της εποχής εκείνης το Ιεροδιδασκαλείον Βελλας Ιεροψάλτες με την παραδοσιακή Βυζαντινή μουσική. Εφηύραν την παιδαγωγικήν του Ευαγγελίου της ειρήνης, της προόδου και της αγάπης. Οι μαθητές υπηρετούν σε διακεκριμένας θέσεις της πατρίδας μας.

Αιωνία σας η μνήμη
Ας είναι ελαφρύ το χώμα που σας σκεπάζει.

Αθαν. Γ. Βαζάκας

3.500 Δραχμές
Πρίτσος Ευάγγελος
Ζήγος Σταυρος
Σβώλος Σάββας
2.500 Δραχμές
Διαμάντης Απ. Κων/νος
2.000 Δραχμές

Αποστολίδης Πέτρος
Αποστολίδης Π. Τάσης
Βλαστός Κων/νος
Δεληδημήτρη Παγωνή
Θεοδώρου Στ. Θεόδωρος
Μπροκούμης Στεφ. Κων/νος
Οικονόμου Βλάσης
Στεφάνου Μ. Καλλιρόη
Τόλης Αγάπιος
1.500 Δραχμές

Ευαγγέλου Ανδρ. Γρηγόρης
Πανταζής Μ. Φωκίων
1.000 Δραχμές

Αναγνωστόπουλος Χρ. Νικόλαος
Βαλάνος Αντώνιος
Βαλαούρας Νικ. Λεωνίδας
Βαραδίνης Γ. Κων/νος
Βαρζώκας Γρηγ. Βύρων
Βαρζώκας Κ. Δημήτριος
Βασιλά Γρ. Ελένη
Βασόκη Θεοφ. Άννα
Βατσέλη Κων. Θέμα

Βέλλος Παυλ. Απόστολος
Βλαδίκας Θρασ. Ιππολύτη
Βρανούσης Ιωαν. Λεάνδρος
Ζώης Βασ. Παντελής
Θεμελής Κων. Ευρριπίδης
Καναβέλης Αθανάσιος
Καπέτσης Αθανάσιος
Κατσαδής Σ. Ιωάννης
Καψάλης Αρ. Σωτήρης
Κωσταντίνου Αθ. Μιχαήλ
Λιόντος Αθ. Παναγιώτης
Μαργιολή Ατζή
Ματσόπουλος Γ. Κων/νος
Μέρτζου Αντ. Βεατρίκη
Μουτσόπουλου Μ. Νίκη

Ντεμίρης Χρήστος
Παπαγεωργίου Ν. Λουλα
Παπαδημητρίου Σπ. Βασιλική
Παπαθανασίου Ευαγ. Ελευθερία
Παπακώστα Νικ. Παύλος
Σκούρη - Παπαδάκη Ελένη
Σουλτάνης Βασίλειος
Στεφανίδης Στέφανος
Στεφοπούλου Βασ. Καλλιόπη
Στούπης Πέτρ. Ιωάννης
Σταύτης Κ. Δημήτριος
Σωτήρη Ελπινίκη
Τζιόκας Απ. Ιωάννης
Τράκης Κων. Παύλος
Τσελίδη Τηλ. Βασιλική
Τσέπη Πετ. Ιουλίτσα
Τσολάκης Ι. Αθανάσιος
Τσουμάνη Κ. Ερήνη
Φλώρος Αχ. Αριστείδης
Φλώρος Αρ. Αχιλλέας
Φωτίου Κ. Ελευθερίος
Χρόνη Π. Αριστεά